

บทที่ 3

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ความประพฤติที่กำหนดให้คนในสังคมปฏิบัติตาม ส่วนใหญ่ปรากฏในสังคมที่มีระบบความสัมพันธ์สลับซับซ้อนมาก และมีองค์กรหรือสถาบันคอยกำกับดูแลความประพฤติปฏิบัติตามอย่างเป็นกิจจะลักษณะ กฎหมายกำหนดระดับต่างๆ ของการกระทำ ความผิดและกำหนดบทลงโทษสำหรับความผิดนั้นตามระดับด้วย ผิดน้อยก็โทษน้อย ผิดมากก็โทษมาก แต่จารีตประเพณีเป็นเรื่องของความรู้สึกว่ารับได้หรือไม่ได้ของสังคมมากกว่าสังคม ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าในสังคมในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขตามความเหมาะสมแก่สภาวะของสังคม เพื่อจะช่วยให้สังคมอยู่รอดปลอดภัยจากอันตรายจากธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ในกรอบและกฎเกณฑ์ตามที่กฎหมายและสังคมกำหนดขึ้น

กฎหมายของประเทศไทย

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายแม่บท อันเป็นกฎหมายหลักในการปกครองประเทศ เป็นกฎหมายที่มีศักดิ์เหนือกว่ากฎหมายอื่นใด เป็นกฎหมายหลักประกันแก่ประชาชนในการกำหนดนโยบาย ระเบียบแบบแผนในการบริหารงานของรัฐ ตลอดจนสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชนพลเมือง ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เริ่มต้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามปี พ.ศ.2475 อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีรัฐบาลเข้าบริหารประเทศหลายรัฐบาล มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขและประกาศใช้รัฐธรรมนูญหลายฉบับเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับเหตุการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย จนกระทั่งถึงปัจจุบันรวมทั้งสิ้น 26 ฉบับ เป็นธรรมนูญการปกครองที่คณะปฏิวัติออกมาบังคับใช้รวมแล้ว 5 ฉบับ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ที่อาจถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มาจากคณะปฏิวัติการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

เจตนารมณ์และหลักการของรัฐธรรมนูญเกี่ยวข้องทางการศึกษา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และ พ.ศ.2550 ได้วางพื้นฐานการปฏิรูปประเทศหลายด้านไว้ รวมทั้งด้านการศึกษาที่มุ่งเน้นเป็นแกนนำในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของประเทศไทยให้ความสำคัญกับคนมากขึ้น เช่น การกำหนดสิทธิหน้าที่ วัฒนธรรม คุณภาพชีวิตการมีส่วนร่วมของประชาชน

สำหรับการกำหนดเกี่ยวกับเรื่องสิทธิของประชาชนเริ่มมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรสยาม พ.ศ.2475 เมื่อมีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแล้วได้นำเอาหลักการบางส่วนในปฏิญญาฉบับดังกล่าวบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในประเด็นเกี่ยวกับเสรีและความเสมอภาคของบุคคลในการเข้ารับการศึกษาตามความสามารถของบุคคลนั้น ตามมาตรา 5 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการศึกษาในรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่จะกล่าวถึงเรื่องสิทธิเสรีภาพในการศึกษาอบรมของบุคคลในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ก็ได้บัญญัติไว้ในหมวดว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ สถานศึกษาทั้งปวงอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ ซึ่งเป็นการกำหนดนโยบายทางการศึกษาของประเทศอย่างชัดเจน ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ในหมวดที่ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยมีสาระสำคัญรับรองสิทธิเสรีภาพในการรับการศึกษาขั้นมูลฐาน ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ โดยมีการกำหนดบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการศึกษาไว้รวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ฉบับปัจจุบันด้วยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ที่ได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่มีประชาธิปไตยมากที่สุด ได้มีการบัญญัติที่เกี่ยวกับการศึกษากำหนดไว้หลายมาตรา เช่น ในมาตรา 43 ได้กำหนดความเสมอภาคในสิทธิของบุคคลในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี โดยรัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่ายตามมาตรา 69 กำหนดหน้าที่ของพลเมืองที่จะได้รับการศึกษาอบรมและมาตรา 81 กำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เสริมสร้างความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปะวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวทำให้หน่วยงานและคณะบุคคลหลายฝ่ายได้ให้ความสนใจจัดทำร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติหลายฉบับประกอบด้วยแนวความคิดหลักการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของชาติ (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2542, หน้า 13)

2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ เป็นกลไกควบคุมระบบการเมืองการปกครองของไทย ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลกระทบต่อประเทศและประชาชนโดยตรง ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ในระบอบประชาธิปไตยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ในส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเป็นรัฐธรรมนูญที่ใช้เป็นปัจจุบัน มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการศึกษา โดยการกำหนดเอาไว้หมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 43 สาระสำคัญระบุให้ทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาสิบสองปีโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งตามมาตรา 48 แยกเป็นส่วนของการศึกษาโดยเฉพาะและมีเนื้อความสำคัญเดียวกัน ส่วนที่เพิ่มขึ้นเป็นเพียงส่วนขยายของใจความสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิตย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ การระบุให้รัฐจัดอุปสรรคเรื่องค่าใช้จ่ายในการศึกษาเพื่อให้พลเมืองเข้าถึงทรัพยากรของรัฐด้านนี้มากขึ้น เป็นการมองโลกในแง่ดี ดีกว่าการที่รัฐเองงบประมาณไปใช้ในกิจกรรมอื่น ที่ตอบสนองเฉพาะคนบางกลุ่ม มาตรา 50 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ตัวอย่างเช่น งบประมาณลับ หรือบรรดาโครงการที่มีผลประโยชน์ทับซ้อน หรือใช้เงินเป็นงบประมาณเพื่อการทำรัฐประหาร เป็นต้น แต่หลักการการศึกษาแบบให้เปล่าก่อผลบางประการ เช่น การจัดอุปสรรคเรื่องค่าใช้จ่ายไม่ได้เกิดขึ้นจริง เนื่องจากโรงเรียนยังใช้วิธีอื่นในการเก็บเงินจากผู้ปกครอง มีการประชุมผู้ปกครองเป็นแบบแผนขึ้น เพราะต้องการเงินจากผู้ปกครอง จึงไม่อาจควบคุมได้ว่าโรงเรียนควรเก็บจากผู้ปกครองเท่าไร และควรเก็บในรายการใดบ้าง ค่าใช้จ่ายจึงยังเป็นอุปสรรคของการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ในระยะยาวจะก่อให้เกิดการฟ้องร้องทางกฎหมายระหว่างผู้ปกครองกับรัฐ การที่โรงเรียนเรียกเก็บเงินจากผู้ปกครองแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลให้งบประมาณหรือเงินรายหัวแก่โรงเรียนไม่เพียงพอ รัฐไม่ได้ให้การสนับสนุนเงินรายหัวตามฐานค่าใช้จ่ายของโรงเรียนจริง แต่คิดโดยสัมพันธ์กับฐานะการเงินของประเทศ ดังนั้น จึงเกิดปัญหาว่าค่าใช้จ่ายจริงต่อนักเรียนจริงคือเท่าไร และการศึกษาแบบให้เปล่าไม่ได้คิดถึงฐานะการคลังของประเทศ ในอนาคต ว่าจะเป็นไปได้หรือไม่ วิธีคิดการศึกษาแบบให้เปล่าจึงโรแมนติค เพราะมีอุปสรรคใน

ความเป็นจริง เช่น เปิดเทอมต้องเอาของไปจำหน่าย เป็นต้น แม้จะยอมรับว่าการจัดการศึกษาแบบให้เปล่าจะทำให้เกิดความเสมอภาคทางโอกาส ก่อให้เกิดความเสมอภาคทางสังคมสถานภาพที่เกิดจริงก็คือ เกิดสภาพการแย่งที่นั่งเรียนทุกระดับ ตั้งแต่อนุบาลจนถึงอุดมศึกษา การแย่งที่เรียนเป็นการแย่งกันเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอยากให้ผู้ที่นั่งเรียนในชั้นหัวกะทิต้องบริจาคร โรงเรียนบางแห่งเปิดห้องเรียนเพิ่มเติม บางโรงเรียนต้องส่งครูแนะแนวประชาสัมพันธ์โรงเรียนเพื่อดึงนักเรียนมาเรียน เพราะนักเรียนน้อย จึงแสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาส่วนน้อยคุณภาพใช้ได้ สถานศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องคุณภาพ โรงเรียนระดับการศึกษาพื้นฐานผ่านการรับรองจาก สำนักรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษาเพียง 1 ใน 3 ตามมาตรา 79 ซึ่งรัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทย ส่วนใหญ่นับถือมาช้านานและศาสนาอื่น ทั้งต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต มาตรา 80 ซึ่งรัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม ด้านการสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

(1) คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา ปฐมวัยส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้อยู่ในสถานะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้

(2) ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาระบบสุขภาพที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพอันนำไปสู่สุขภาพที่ยั่งยืนของประชาชน รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้เอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพและการจัดบริการสาธารณสุข โดยผู้มีหน้าที่ให้บริการดังกล่าวซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

(3) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย ดำเนินถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองรูปแบบของระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(4) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนาและเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพ การศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

(5) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในศิลปะวิทยาการแขนงต่างๆ และเผยแพร่ ข้อมูล ผลการศึกษาวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยจากรัฐ

(6) ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ ปลุกจิตสำนึกและเผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับให้ความสำคัญแก่สิทธิที่จะได้รับการศึกษา ของภาคประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นการ สร้างเสริมการปกครองประชาธิปไตย แต่ละฉบับอาจแตกต่างกันในเรื่องนโยบายของรัฐบาลที่จะ กำหนดวิธีการจัดการศึกษา รูปแบบการจัดการศึกษาและการให้ความเสมอภาคในการศึกษา

โรงเรียนส่วนน้อยเท่านั้นมีคุณภาพปานกลางถึงระดับดี นักเรียนทั้งระบบผ่านการวัดผล ระดับชาติได้คะแนนเฉลี่ยต่ำในหลายวิชาทุกปี แม้กระทั่งวิชาภาษาไทย จึงสะท้อนประสิทธิภาพ การศึกษาที่จัดโดยรัฐและภายใต้หลักการแบบให้เปล่า ที่ทำให้การศึกษาอ่อนแอทั้งระบบ เยาวชน ทำความผิดถูกดำเนินคดีเพิ่มขึ้นร้อยละ 40 เป็นต้น การศึกษาแบบให้เปล่านั้นทำให้เกิดความเสมอ ทางโอกาสในท่ามกลางความไม่เสมอภาคทางคุณภาพ แต่พลเมืองพยายามจะต้องเข้าถึงความเท่า เทียมกันในทางคุณภาพ เพราะการกระจายทรัพยากรทางสังคมเพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางโอกาส ทำให้ขาดประสิทธิภาพการแก้ปัญหาเชิงลึกคือ เรื่องคุณภาพการจัดการศึกษาแบบให้เปล่าดีในทาง ความคิด แต่การจะทำให้เกิดความเสมอภาคทางโอกาส พร้อมกับความเสมอภาคทางคุณภาพได้ รัฐจะต้องมีงบประมาณหือมา ซึ่งไม่ใช่ฐานะของประเทศไทยไม่ว่าจะยุคสมัยใดถ้ายอมรับแบบจน ตรอกคือ จัดงบประมาณเท่าที่รัฐจะให้ได้ ถ้าไม่พอก็ให้โรงเรียนช่วยเหลือตนเองก็จะก่อผลเชิงลึก ในทางวัฒนธรรมคือ เป็นการทำลายแนวคิดเรื่องนิติรัฐหรือวัฒนธรรมการเคารพกฎหมายก่อให้เกิด ความบิดเบี้ยวทางวัฒนธรรมของสังคมประชาธิปไตยแยกกันระหว่างบนโต๊ะกับใต้โต๊ะ หน้าบ้าน กับหลังบ้าน บนดินกับใต้ดิน กฎหมายเป็นแค่สิ่งที่เขียนไว้ระดับดั่งที่เป็นอยู่ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 81 หมวดนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ในสาระเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและวิธีการจัดการศึกษา ระบุให้ปรับปรุงการศึกษา ซึ่งเป็นผลให้เกิดพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 อันเป็นแนวในการ เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจัดการศึกษาทั้งระบบในปัจจุบัน การที่การศึกษามีบทบาทในทางการ เปลี่ยนแปลงดังกล่าว การศึกษาจึงมีตำแหน่งหรือบทบาททางสังคม (Political Typology) ซึ่งทำให้ เกิดความเข้มแข็งแก่ภาคประชาชน เป็นปัจจัยให้เกิดการปฏิรูปการเมือง แต่ในร่างรัฐธรรมนูญ ส่วนที่ 4 แนวนโยบายด้านการศาสนา สังคม การศึกษา และวัฒนธรรม มาตรา 79(3) แม้ส่วนแรก

จะระบุให้พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาระบบต่างๆ ให้จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคีและระเบียบวินัย ซึ่งมีลักษณะต่างๆ ไม่เน้นการเปลี่ยนแปลงแต่คงสภาพหลักของร่างรัฐธรรมนูญให้ความสำคัญกับภาครัฐ แนวคิดทางการศึกษาจึงโน้มเอียงไปในทางการจัดการศึกษาแบบ Traditional ซึ่งตรงกันข้ามกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และขัดแย้งกับการปฏิรูปการศึกษาและการปฏิรูปทางการเมืองรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 289 สาระสำคัญให้องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในร่างรัฐธรรมนูญ หมวดการปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 280 ก็มีสาระเดียวกัน ดังนั้นสิ่งที่รัฐต้องดำเนินการเมื่อรัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้คือ ทำให้เกิดการขับเคลื่อนในการคืนการเรียนรู้แบบทางการจากภาครัฐไปให้กับภาคสังคมอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ และสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคสังคม และจะเป็นจริงได้เมื่อองค์กรการปกครองท้องถิ่นปกครองตนเองจริง ไม่ถูกรองรับโดยภาครัฐ ในช่วงอายุขัยของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 การดำเนินการปฏิรูปการศึกษายังดำเนินไปได้น้อยมาก เกิดการเปลี่ยนแปลงเฉพาะในระดับพื้นผิว ทำได้เพียงการเปลี่ยนโครงสร้างทางกายภาพ เขตพื้นที่การศึกษา ยังเป็นเครื่องมือของภาครัฐมากกว่าเป็นเครื่องมือของภาคสังคม การกระจายอำนาจถูกลดทอนให้เหลือเพียงการมอบงานธุรการให้กับโรงเรียน ซึ่งเป็นการตัดสินใจในเรื่องไม่สำคัญและเป็นไปอย่างเชื่องช้า การโอนการศึกษาไปให้องค์กรการปกครองท้องถิ่นก็ขาดความจริงใจของรัฐ ซึ่งเห็นได้จากการไม่สร้างความพร้อมให้กับองค์กรการปกครองท้องถิ่น ซ้ำยังพยายามครอบงำการปกครองตนเองของภาคสังคม และสร้างขั้นตอนแก้ปัญหาเรื่องบุคลากรอย่างเป็นระบบทั้งปรากฏการณ์ ทักษิณนิคม และปรากฏการณ์ 19 กันยายน 2549 ล้วนต่างเป็นผลของความอ่อนแอของภาคประชาชน อันเนื่องจากประชาชนถูกโครงสร้างทำให้อ่อนแอ คู่เคียงกับการศึกษาภายใต้โครงสร้างที่ทำให้ผู้เรียนตายด้านในการเรียนรู้และบริโภคความรู้สำเร็จรูป จนสังคมอ่อนแอทั้งระบบ แม้ในร่างรายนามตราของรัฐธรรมนูญจะดูดี ลอกเลียนมาจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ที่คนยอมรับอาจยอมสวามิภักดิ์ให้ร่างมาตราเกี่ยวกับการศึกษาเป็นธรรมขึ้น แต่ก็ยังจะจมอยู่ในวัฏจักรความล้มเหลวซ้ำซากเพราะกลุ่มคนที่ร่างเป็นตัวแทนของกลุ่มจารีตที่ไม่ศรัทธาในภาคสังคม ไม่ศรัทธาในการเรียนรู้ที่เป็นปัจจัยนำไปสู่ความเข้มแข็ง แต่ความขัดแย้งของสังคมในทุกวันนี้เป็นการแสดงตัวของปฏิกิริยาที่ต้องการลดความเข้มแข็งของอำนาจภาครัฐ โดยเฉพาะรัฐแบบจารีตนิยมเพราะว่าเงื่อนไขทางวัตถุของมนุษย์ได้เปลี่ยนไป ประชาชนจึงเรียนรู้โดยช่องทางอื่น การศึกษาแบบให้เปล่าจึงสูญเปล่า ไร้ตำแหน่งในสังคมและสถานศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษามีความคล่องตัวสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและสภาพปัญหาความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

3. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการศึกษาของชาติ ได้เสนอสาระสำคัญเพื่อเป็นแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในหมวด 4 มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจาก พัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการของการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลการเรียนจัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญต้องทำหน้าที่ทั้งการประเมินเพื่อพัฒนา และการประเมินเพื่อตัดสินผลคือ ผู้สอนจะต้องประเมินผู้เรียนใน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การประเมินผลการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนสื่อความ ในการประเมินให้เข้าถึงสภาพที่แท้จริงนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่มีคุณภาพ มีการเก็บข้อมูลรอบด้านอย่างแม่นยำ และมีเกณฑ์การตัดสินที่เหมาะสม เป็นการประเมินตามสภาพจริงที่ต้องการให้ผู้เรียนแสดงทักษะและสมรรถนะซึ่งสะท้อนถึงที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน มักใช้เพิ่มผลงานเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับลักษณะผู้เรียน

จากบทบัญญัติพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่ระบุเอาไว้ว่ารัฐต้องจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมให้หลายฝ่ายให้ความสนใจจัดทำร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติขึ้น ซึ่งในแต่ละฉบับประกอบด้วย แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของชาติ สามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการระดมความคิด เพื่อนำไปสู่ข้อยุติหรือข้อสรุปที่จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของชาติได้เป็นอย่างดี เหล่าคณะรัฐมนตรีมีมติให้นำฉบับของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติมาพิจารณาและปรับปรุง แล้วนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาพิจารณาออกมาเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และได้นำขึ้นทูลเกล้าฯเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ.2542 ซึ่งได้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2542 (สมเชาว์ เกษประทุม, 2544, หน้า 6-11)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) ในปี พ.ศ.2545 มีความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยได้มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในกระบวนการเรียนรู้ รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิและหน้าที่เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักการรักษาประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริม

ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักการพึ่งตัวเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดการศึกษาและพัฒนาสาระกระบวนการการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีเอกภาพด้านนโยบายและหลักการกระจายอำนาจ ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2542 เป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาระดับแรกของประเทศไทย ที่กำหนดสาระของการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบครบกระบวนการ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ของคนไทยทั้งมวล จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเน้นหลักการของการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคมในการจัดการศึกษา การปฏิรูปการศึกษารุ่นนี้มีขอบเขตที่กว้างขวางมาก กล่าวคือ ในด้านการประกันโอกาสทางการศึกษาจะต้องมีการเตรียมการเพื่อให้ประชาชน รวมทั้งในวัยเรียน วัยสูงกว่าวัยเรียน และกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ อีกทั้งต้องมีการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต หัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษารุ่นนี้อยู่ที่การปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งจะต้องมีการดำเนินงานหลายอย่างไปพร้อมๆ กัน ได้แก่ การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษา ทรัพยากรเพื่อการศึกษา และสื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบและการบริหารจัดการจะสามารถนำไปสู่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพช่วยพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและต้องให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในด้านการบริหารและการจัดการ โดยที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจ ทั้งการบริหาร การงบประมาณ การบริหารงานบุคคล ตลอดจนงานวิชาการไปยังเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายปฏิรูประบบราชการโดยให้แยกภารกิจเกี่ยวกับงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมไปจัดตั้งเป็นกระทรวงวัฒนธรรม และโดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงการบริหารและจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบกับสมควรให้มีคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ทำหน้าที่พิจารณาเสนอแนะนโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐานและหลักสูตรการอาชีวศึกษาทุกระดับที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ สนับสนุนทรัพยากร ติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการอาชีวศึกษาด้วยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องตราพระราชบัญญัตินี้ (วันชัย ดนัย และไกร เกษมทัน, 2543, หน้า 23-43)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจรูปแบบนี้ โดยระบุไว้ในมาตรา 37 การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษา โดยคำนึงถึงปริมาณสถานศึกษา จำนวนประชากร เป็นหลักและความเหมาะสมด้านอื่นด้วยให้รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของสภาการศึกษาและวัฒนธรรม

แห่งชาติ มีอำนาจกำหนดเขตพื้นที่การศึกษา มาตรา 38 เป็นการระบุถึงรูปแบบการบริหารในสองลักษณะคือ การบริหารในรูปแบบคณะกรรมการ อันได้แก่ การให้มีคณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา และการมีหน่วยงานบริหารในกำกับของคณะกรรมการการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา ตลอดจนระบุถึงอำนาจหน้าที่และองค์ประกอบของคณะกรรมการซึ่งต้องมีการจัดทำรายละเอียดแล้วกำหนดเป็นกฎกระทรวงและยังกล่าวถึงตามมาตรา 39 เป็นการระบุถึงอำนาจหน้าที่ในด้านต่างๆ ที่จะกระจายไป เช่น ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งต้องมีการจัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจ แล้วกำหนดเป็นกฎกระทรวงประกอบด้วยมาตรา 40 เป็นการระบุถึงรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสองลักษณะคือ การบริหารในรูปแบบคณะกรรมการ อันได้แก่ การให้มีคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานและการบริหารของสถานศึกษาในการกำกับของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนระบุถึงอำนาจหน้าที่และองค์ประกอบของคณะกรรมการซึ่งต้องมีการจัดทำรายละเอียด อีกทั้งยังมีการกระจายอำนาจในการบริหารงานบุคคลไว้ในมาตรา 54 โดยให้กระจายอำนาจการบริหารงานบุคคลไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งในระดับสถานศึกษาของรัฐและในระดับเขตพื้นที่

การกระจายอำนาจในลักษณะนี้เมื่อพิจารณาจากกรณีของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เหมือนยังไม่มี ความชัดเจนที่จะหยิบยกมาพิจารณาในที่นี้ได้ ทั้งนี้คงเป็นเพราะการกระจายอำนาจในลักษณะนี้ต้องมีการจัดทำรายละเอียดให้กระจ่างชัดกว่านี้ และยังเป็นกระบวนการภายในขององค์กรที่จะทำรายละเอียดให้กระจ่างชัดกว่านี้ และยังเป็นกระบวนการภายในขององค์กรที่จะพิจารณาให้มีการมอบอำนาจหน้าที่อะไร หรือไม่ ดังจะเห็นได้จากการระบุถึงอำนาจหน้าที่ของสำนักงานการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาไว้ประการหนึ่งว่า ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากปลัดกระทรวงเลขาธิการสภาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการคณะกรรมการอุดมศึกษาและเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รวมทั้งงานอื่นที่กระทรวงมอบหมาย ซึ่งอาจมีการจัดทำรายละเอียดของภารกิจและทำเป็นระเบียบคำสั่งในการมอบอำนาจหน้าที่ต่อไป

ความหมายกฎหมายการศึกษา

กฎหมายการศึกษาคือ บรรดากฎหมายที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาในสาระด้านนโยบายวิธีการจัดการ การกำหนดผู้มีอำนาจในการจัดการศึกษา ตลอดจนการจัดทรัพยากรเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อให้บรรลุตามความประสงค์ของชาติ กฎหมายการศึกษา เป็นลักษณะของกฎหมายที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับรูปแบบการปกครอง ซึ่งประเทศไทยมีรูปแบบการปกครองแบบ

ประชาธิปไตย รัฐจะดำเนินการจัดการศึกษาตามกฎหมาย อันได้แก่รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ กฎระเบียบต่างๆ ที่ออกโดยฝ่ายบริหาร บทบัญญัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้รัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายและจัดระบบการศึกษาร่วมมือกับฝ่ายเอกชน ช่วยดำเนินการจัดการศึกษาอีกด้วย และกำหนดให้หน่วยงานโดยตรงรับผิดชอบดูแลการศึกษาทั่วประเทศ

ที่มาของกฎหมายการศึกษา

ในสมัยก่อนนั้นประเทศไทยยังใช้ระบบการปกครองในแบบของสมบูรณาญาสิทธิราช พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจในการปกครองประเทศได้พยายามจัดการศึกษาให้กับประชาชนได้บ้าง แต่ไม่ทั่วถึง ต่อมาสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นความสำคัญการศึกษาพระองค์จึงมีพระราชโองการประกาศโครงการศึกษา พ.ศ.2541 ซึ่งเราถือได้ว่าเป็นกฎหมายการศึกษาฉบับแรกของไทย และถือเป็นแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับแรกของไทย ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงออกกฎหมายการศึกษาภาคบังคับให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาเมื่อปี พ.ศ.2475 โดยได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองใหม่เรียกว่าระบอบประชาธิปไตยใช้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ พระมหากษัตริย์ต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาว่า บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและในขณะเดียวกันก็ย่อมมีเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ในการศึกษา รัฐธรรมนูญที่มีหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐทุกฉบับให้ความสำคัญแก่บทบาทของภาครัฐบาลในทุกๆ ด้าน ทั้งทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านเกษตรกรรม ด้านการศึกษา ทางด้านการสาธารณสุขสวัสดิการสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การเน้นบทบาทของภาครัฐบาลมีนัยสำคัญว่า ผู้ร่างรัฐธรรมนูญต้องการให้รัฐบาลแทรกแซงกิจกรรมเศรษฐกิจด้วยมาตรการและวิธีการต่างๆ การที่ไม่ส่งเสริมบทบาทของเอกชนเท่าที่ควรมีนัยสำคัญว่าผู้ร่างรัฐธรรมนูญไม่เชื่อประสิทธิภาพการทำงานของกลไกราคาในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามมีการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

การศึกษา

รัฐธรรมนูญที่มีหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐทุกฉบับล้วนกำหนดแนวนโยบายการศึกษาด้วยกันทั้งสิ้น แนวนโยบายการศึกษาที่สำคัญมีอยู่อย่างน้อย 5 นโยบาย กล่าวคือ 18 นโยบายที่หนึ่งว่าด้วยบทบาทของรัฐในการจัดการศึกษา การส่งเสริมบทบาทของรัฐในการจัดการศึกษาปรากฏในรัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับ แม้ในฉบับที่มีได้ระบุนโยบายข้อนี้อย่างชัดเจน อันได้แก่ รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2534 ก็ปรากฏนโยบายการศึกษาด้านอื่นๆ ซึ่งต้องพึงพาบทบาทของรัฐเป็นด้านหลัก ความคิดด้านการส่งเสริมบทบาทของเอกชน ในการจัดการด้านการศึกษาเพิ่งปรากฏในรัฐธรรมนูญนับตั้งแต่ฉบับปี พ.ศ.2534 เป็นต้นมา นโยบายที่สองว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ รัฐธรรมนูญเกือบ

ทุกฉบับกำหนดให้รัฐจัดการศึกษาภาคบังคับโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน ยกเว้นฉบับปี พ.ศ.2475 และ พ.ศ.2495 ฉบับปี พ.ศ.2511 และฉบับปี พ.ศ.2540 แต่การบัญญัตินโยบายการศึกษาภาคบังคับไว้ใน รัฐธรรมนูญอาจเป็นเรื่องเกินความจำเป็น เพราะสามารถบัญญัติในกฎหมายการศึกษาภาคบังคับได้ อื่นๆ แม้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 มิได้บรรจุนโยบายการศึกษาภาคบังคับไว้ในหมวด แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ แต่หมวดสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยมีบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิ ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บสิทธิในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี มีมากกว่าการศึกษาภาคบังคับ ด้วยเหตุ นี้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 จึงมิได้แตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับอื่นที่มีนโยบายการศึกษาภาค บังคับ และนโยบายการจัดสรรการศึกษาสำหรับผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส นโยบายที่สามว่าด้วยการ จัดสรรทุนการศึกษาสำหรับผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส นโยบายนี้ปรากฏในรัฐธรรมนูญเกือบ ทุกฉบับนับตั้งแต่ฉบับปี พ.ศ.2517 เป็นต้นมา ยกเว้นฉบับปี พ.ศ.2540 อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปี พ.ศ.2540 กำหนดให้ชนชาวไทยมีสิทธิรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปีโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายดังกล่าวข้างต้น จึงมีผลยอมรับนโยบายนี้โดยปริยายและโดย หนักแน่นกว่ารัฐธรรมนูญฉบับอื่นๆ ทุกฉบับ เพราะบัญญัติไว้ในหมวดสิทธิและเสรีภาพของชน ชาวไทย ซึ่งรัฐจักต้องดำเนินการ มิใช่หมวดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ซึ่งรัฐจะดำเนินการ หรือไม่ก็ได้ อื่นๆ มีข้อสงสัยว่า เฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปี พ.ศ.2517 และ ฉบับปี พ.ศ.2534 และ พ.ศ.2538 เท่านั้นที่กำหนดนโยบายความเสมอภาคในโอกาสการศึกษา นโยบายที่สี่ว่าด้วยการวิจัยและการพัฒนา การสนับสนุนการวิจัยในศิลปะและวิทยาการต่างๆ เป็น แนวนโยบายหลักที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับที่มีหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ ยกเว้น ฉบับปี พ.ศ.2475 และ พ.ศ.2495 ในขณะที่การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพิ่งปรากฏใน รัฐธรรมนูญตั้งแต่ฉบับปี พ.ศ.2521 เป็นต้นมา สะท้อนให้เห็นความล่าช้าของผู้ร่างรัฐธรรมนูญใน การรับรู้ปัญหาความล่าช้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 9 นโยบายที่ห้าว่าด้วยศิลปะและ วัฒนธรรม การรักษาและส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของชาติปรากฏในรัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับ ที่มีหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ ยกเว้นฉบับปี พ.ศ.2475 และ พ.ศ.2495 ส่วนการบำรุงรักษา โบราณวัตถุและโบราณสถานปรากฏในรัฐธรรมนูญเพียง 3 ฉบับได้แก่ ฉบับปี พ.ศ.2492 ฉบับปี พ.ศ.2511 และฉบับปี พ.ศ.2542

การบริหารและการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการของทาง กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 เพื่อยุบรวมกระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย และสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ให้อยู่ภายใต้กระทรวงเดียวกัน เพื่อให้การจัดการศึกษามีเอกภาพ ด้านนโยบาย แต่มีความหลากหลายในการปฏิบัติและได้ประกาศให้มีเขตพื้นที่การศึกษา 175 เขต

เพื่อให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษาสำหรับการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ภายใต้การกำกับและสนับสนุนของคณะกรรมการสถานศึกษานั้นได้มีการจัดทำ โครงการนำร่องโรงเรียนปฏิรูปการศึกษาที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาอื่นๆ นอกจากนี้ ยังมีการเตรียมการเพื่อถ่ายโอนการบริหารและการจัดการการศึกษาไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาเอกชน และได้จัดทำร่างพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมทั้งมีการดำเนิน 58 โครงการนำร่องเพื่อเตรียมให้สถานศึกษาเอกชนบริหารงานแบบนิติบุคคล

เจตนารมณ์และหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ให้ความสำคัญแก่การศึกษาได้กำหนดในหลายมาตรา อาทิ มาตรา 42, 43, 46, 53, 55, 80, 81 ซึ่งได้กำหนดสาระสำคัญในพระราชบัญญัติฉบับนี้มีทั้งหมด 9 หมวด เริ่มต้นหมวด 1 บททั่วไป หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา หมวด 3 ระบบการศึกษา หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา หมวด 7 ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา หมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเฉพาะกาลรวม 9 หมวด นับว่าเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาที่ยาวที่สุด พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาตินี้เป็นกฎหมายแม่บทกำหนดหลักการและมาตรการในลักษณะค่อนข้างชัดเจนเกี่ยวกับการศึกษาและเจตนารมณ์เพื่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษา ตลอดจนกำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานถึง 12 ปี ดังรายละเอียดที่ละเอียด (วิชัย ต้นศิริ, 2541, หน้า 179-180)

เป้าหมายของการจัดการศึกษาด้านปริมาณ

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี

การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นแนวคิดใหม่เป็นการศึกษาที่ประชาชนทุกคนได้รับอย่างเสมอภาค ฉะนั้น รัฐธรรมนูญในมาตรา 43 จึงกำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้คนไทยทุกคนให้ได้อย่างน้อย 12 ปี โดยรัฐไม่เก็บค่าใช้จ่าย ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติก็กำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญในมาตรา 7 ความหวังตรงนี้ก็คือจะยกระดับการศึกษาของเยาวชนให้ได้ถึง 12 ปี คือถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายพร้อมที่จะไปศึกษาต่อ เมื่อเยาวชนได้รับการศึกษาถึงขั้นนี้แล้ว ถือว่าได้มีพื้นฐานเพียงพอที่จะประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งและ/หรือไปศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป และผลระยะยาวก็คือเมื่อประชากรส่วนใหญ่จบมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสายสามัญและสายอาชีวะ

แล้ว ก็คงมีอันตราการเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาสูงขึ้น ฉะนั้นในอนาคต เราจะได้เห็นคนไทย ได้เรียนจบมหาวิทยาลัยหรือระดับอุดมศึกษาถึงร้อยละ 60 ของประชากรกลุ่มอายุนี้ ในสังคมไทย เราน่าจะมุ่งหวังให้ได้เรียนจบอุดมศึกษาถึงร้อยละ 40 ใน 15 ปีข้างหน้า

2. การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี

พระราชบัญญัติฉบับนี้นอกจากขยายการศึกษาพื้นฐานแล้ว ยังกำหนดให้การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี อันที่จริงเมื่อกำหนดการศึกษาพื้นฐานเป็น 12 ปี แล้วความจำเป็นที่จะบังคับ 9 ปี ก็อาจจะน้อยลง แต่ก็เห็นความเห็นของกรมการส่วนใหญ่ที่อยากเห็นเช่นนั้น

เป้าหมายด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพ และเสมอภาค

การจัดการศึกษาจะมุ่งเป้าหมายด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาคอยู่เสมอ ครอบคลุมทั้งที่มีการจัดการศึกษา ครอบคลุมทั้งสามตัวหลักนี้ตลอดเวลา แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์การศึกษาใดที่ทำได้สำเร็จ

เป้าหมายทางคุณภาพนั้นคือ คุณภาพของการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลให้ผู้จบการศึกษาระดับต่างๆ มีคุณภาพตามที่ได้ตั้งความหวังไว้ ปัญหาของคุณภาพจึงเป็นโจทย์ที่ต้องศึกษากัน ในหมวด 4 แนวการศึกษาของร่างราชบัญญัติฉบับนี้กล่าวถึงสาระของหลักสูตรแกนของการศึกษาขั้นพื้นฐานกล่าวถึงกระบวนการเรียนการสอนที่ต้องให้ความสำคัญแก่ตัวผู้เรียนและมีวิธีการผสมผสานความรู้ด้านทฤษฎีทักษะด้านการปฏิบัติการประยุกต์ใช้ความรู้ ตลอดจนการสร้างบุคลิกภาพสร้างคุณธรรมให้แก่ผู้เรียน

ปรับระบบบริหารส่วนกลางให้ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและมาตรฐาน

เป็นเรื่องหลักและกระจายอำนาจบริหารบุคคล บริหารงบประมาณและการจัดซื้อจัดจ้างลงไปให้เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งอาจจะมีขนาดใกล้เคียงกับอำเภอขนาดใหญ่ก็ต้องมีคณะกรรมการการศึกษาที่มีผู้แทนของประชาชนเข้ามากำกับด้านนโยบายและระดับสถานศึกษาที่จะต้องมีการสถานศึกษาเช่นกัน เพื่อเป็นการฝึกระบบการปกครองตนเองและรับผิดชอบตนเอง

สำหรับสถานศึกษาระดับอุดมศึกษานั้นก็ต้องส่งเสริมให้เป็นอิสระและปกครองตนเองมากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ จนในที่สุดมหาวิทยาลัยทุกแห่งจะมีระบบการบริหารบุคลากรและการบริหารงบประมาณเป็นของตนเอง มีสภาสถาบันรับผิดชอบเรื่องเหล่านี้

เจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา เนื่องด้วยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ให้ความสำคัญกับการประกันคุณภาพการศึกษา มีการกำหนดคบทบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องนี้ในหมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งโดยหลักการสากลถือว่าการประกันคุณภาพเป็น

เรื่องสำคัญที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาแต่ประเทศเพิ่งมาตื่นตัวเพราะได้มีการกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ในกฎหมายเป็นครั้งแรกอย่างไรก็ตาม ความเข้าใจของฝ่ายต่างๆ ที่ต้องดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพ ยังมีความเข้าใจไม่ตรงกันและบางกรณีก็อาจตีความผิดเพี้ยนไปจากเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

โดยที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 สนับสนุนให้มีการกระจายอำนาจบริหารการศึกษาไปยังระดับท้องถิ่นและสถานศึกษา จึงมีความจำเป็นต้องมีระบบการประกันคุณภาพเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า ผู้เรียนไม่ว่าจะอยู่ในท้องถิ่นใดก็ตามได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อให้เกิดความใกล้เคียงกันทั้งนี้จะมีการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาและการประเมินภายนอก เป้าหมายของการประเมินคุณภาพนั้นไม่ใช่เพื่อการลงโทษ แต่เป็นเครื่องสะท้อนให้สถานศึกษาได้นำไปพิจารณาจัดการจัดการศึกษาให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนอย่างเต็มที่ ฉะนั้นการประกันคุณภาพจึงเป็นการประกันคุณภาพเพื่อผู้เรียน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2547, หน้า 8)

ระบบประกันคุณภาพมาตรฐาน

การกระจายอำนาจเพียงอย่างเดียว โดยส่วนกลางไม่มีการกำกับมาตรฐานก็เปรียบเสมือนการปลดปล่อยให้ทุกคนทำตามใจชอบ โดยไม่มีปทัสถานว่าอะไรคือความดีงาม และอะไรคือระบบคุณค่าที่ดี ฉะนั้นจึงต้องจัดระบบการควบคุมใหม่เรียกว่าระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบประกันคุณภาพภายนอก

ระบบประกันคุณภาพภายในคือ ระบบที่สถานศึกษาและต้นสังกัดจัดดำเนินการภายใน โดยการจัดระบบติดตาม ตรวจสอบ นิเทศ ประเมินผลการศึกษาของตนเอง สถานศึกษา และเขตการศึกษา ดำเนินการให้ทุกปีเพื่อตรวจสอบตนเองกับมาตรฐานกลางของชาติ

ระบบประกันคุณภาพภายนอกและมาตรฐานภายนอกคือ ระบบองค์กรภายนอกเป็นผู้ประเมินติดตามตรวจสอบสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้จะจัดตั้งสำนักประเมินผลภายนอกขึ้นมา โดยเฉพาะองค์กรนี้จะประเมินสถานศึกษาทุกๆ 5 ปี เพื่อชี้วัดเปรียบเทียบคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาทั่วราชอาณาจักรและประกาศให้สาธารณชนได้ทราบ

ระบบการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู

แม้ว่าจะได้กระจายอำนาจการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาและมีระบบการประกันคุณภาพก็มีให้หมายความว่าจะเกิดการพัฒนาระบบการเรียนการสอนได้ตั้งใจหมายโดยเนื้อแท้จะต้องยกมาตรฐานวิชาชีพของครูอาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษาให้ถึงจุดยอด หากครูและผู้บริหารมีคุณภาพยอดเยี่ยม ก็จะส่งผลให้การเรียนการสอนมีคุณภาพยอดเยี่ยมไปด้วย ฉะนั้นกลยุทธ์สำคัญหรือเคล็ดลับการพัฒนาที่ยั่งยืน ก็คือทรัพยากรบุคคลที่จัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ว่าด้วยหมวดครูและบุคคลทางการศึกษาได้กำหนดให้มี 4 หลักการหรือ 4 มาตรการศึกษา

1. จัดระบบฝึกหัดครู และพัฒนาครูตลอดชีวิต
2. จัดระบบใบอนุญาตวิชาชีพครู
3. จัดระบบองค์กรการบริหารบุคคล
4. จัดระบบเงินเดือน ค่าตอบแทน และสวัสดิการที่เหมาะสม

ระบบการจัดสรรงบประมาณแบบใหม่

ระบบการจัดสรรงบประมาณมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมบริการของผู้จัดการศึกษาหากจัดในลักษณะใหม่เน้นที่การจัดเป็นรายบุคคลจะทำให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่ายประมาณ และถ้าจะให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นก็ต้องเน้นจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับคะแนนดีก็จะทำให้สถานศึกษามุ่งแข่งขันกันเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐานดีขึ้น ระบบงบประมาณต้องส่งเสริมให้เกิดการใช้จ่ายที่ประหยัดและมีประสิทธิภาพ เป้าหมายของการสร้างสังคมที่มีส่วนร่วมและสังคมเรียนรู้การปฏิรูปการศึกษาหากจำกัดไว้เพียงปรับระบบการศึกษาของรัฐและระบบในโรงเรียนก็ยังไม่บรรลุเป้าหมายอันกว้างขวางของอุดมการณ์ของการปฏิรูปที่ต้องการเห็นการจัดการศึกษาเพื่อทุกคน และทุกคนเพื่อการศึกษา

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้เปิดทางให้กว้างขวางมาก นอกจากจะส่งเสริมเอกชนจัดการศึกษาโดยรัฐสนับสนุนทางด้านทรัพยากรทางการเงินให้มากกว่าเดิมแล้ว ยังเปิดสิทธิให้ครอบครัว ชุมชน สถาบันทางสังคม สถาบันทางศาสนาสามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ด้วย ขณะเดียวกันการกำหนดให้ระบบการศึกษายืดหยุ่นมากขึ้นในการที่จะจัดการศึกษาในระบบ นอกเหนือจากโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยได้คล่องตัวยิ่งขึ้น โดยให้มีระบบการเทียบโอนซึ่งจะมีผลทำให้เกิดระบบการเรียนรู้นอกสถานศึกษามากยิ่งขึ้น ประกอบกับหมวดที่ด้วยเทคโนโลยีการศึกษา ซึ่งจะมุ่งพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ก็อาจเกิดสังคมนิเทศได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ทำให้นำไปสู่ระบบการศึกษาตลอดชีวิต (วิชัย ดันศิริ, 2541, หน้า 180-183)

นโยบายการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

นโยบายหลักในการจัดการศึกษา คือ นโยบายระดับชาติของรัฐบาล โดยหลักการแล้วนโยบายมีหลายประเภท หลายระดับ และหลายหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องแต่ระดับรัฐบาลจะเป็นระดับสำคัญในการกำหนดนโยบายและตัดสินใจดำเนินการหรือไม่ดำเนินการในเรื่องใด ในทิศทางใด จะชะลอ หรือเร่งรัดในกิจกรรมใด ให้ความสำคัญกับเรื่องใดมากกว่ากันอย่างไร ดังนั้นนโยบายของรัฐบาลจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่หน่วยปฏิบัติจะต้องดำเนินการให้อยู่ในกรอบและทิศทางของนโยบายนั้น และเมื่อปรับไปสู่แผนงาน โครงการและกิจกรรมจะต้องอยู่ให้สอดคล้องกันในทุก

ระดับทุกส่วนลักษณะที่เป็นปัญหานโยบายการศึกษาของไทยคือ ประเทศมีการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยครั้ง รัฐบาลแต่ละชุดไม่สามารถอยู่บริหารประเทศได้ครบตามวาระ 4 ปี ตามกำหนดนโยบายทางการศึกษาจึงมักสะดุด ชะงัก หรือชะลอ หรือปรับเปลี่ยนและเกิดความไม่ต่อเนื่อง ไม่นิ่ง และดำเนินการไปไม่ได้ตลอดหรือไม่ได้ดำเนินการเลย จะเห็นได้จากภาวะปัจจุบันที่ยังเป็นปัญหาถกเถียงกัน แม้ในระดับนโยบายหรือโครงสร้างหลัก แสดงให้เห็นว่าการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับเมืองอย่างมาก ถ้าการเมืองไม่มีเสถียรภาพไม่แน่นอนก็จะทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา และบางครั้งการศึกษาถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญและทำให้การศึกษาไทยไม่พัฒนาไปอย่างเท่าเทียมกับนานาประเทศในระดับเดียวกัน ทั้งที่ใช้ทรัพยากรมากเป็นอันดับหนึ่งของใช้จ่ายของประเทศทำให้ประชาชนไม่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพหรือไม่ได้รับคุณภาพที่เท่าเทียมกัน และส่งผลให้ศักยภาพโดยรวมของประเทศลดลงไปด้วย เพราะความไม่แน่นอนของนโยบายและการนำเอาการศึกษาไปเป็นเครื่องมือทางการเมืองหรือเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกต่อพวกพ้องไม่ว่าจะเป็นการตั้ง ยุบ รวมสถาบันการศึกษาก็ดี การจัดงบประมาณให้กับการศึกษาแต่ละส่วนก็ดี เท่าที่ผ่านมายากที่จะปลอดจากการแทรกแซงทางการเมืองและบางครั้งทำให้ไม่เป็นไปตามนโยบาย หรืออาจถึงขั้นขัดแย้งกับนโยบายและแผนการศึกษาที่กำหนดไว้ก็มิ หากจะดูนโยบายของรัฐบาลในยุคปัจจุบัน จะดูได้จากคำแถลงของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2544 โดยสรุปดังนี้

ด้านการศึกษา

รัฐบาลปฏิรูปการศึกษาตามเจตนาคำแถลงแห่งรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้อันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจ ฐานความรู้ ให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้และฝึกอบรมได้ตลอดชีวิต และมีปัญญาเป็นทุนไว้สร้างงานและสร้างงานได้และนำประเทศให้รอดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจสังคมโดยยึดหลักการศึกษสร้างชาติ สร้างคน และสร้างงาน ดังนี้

- 1) เร่งจัดให้ระบบและโครงสร้างทางการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทั้งปวงอย่างแท้จริง
- 2) เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความเที่ยงธรรมในการบริหารจัดการศึกษาทุกประเภท และทุกระดับตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษา
- 3) พัฒนาระบบเทคโนโลยีทางการศึกษาและเครือข่ายสารสนเทศ เพื่อเพิ่มและกระจายโอกาสทางการศึกษาให้คนไทยทั้งในเมืองและชนบท
- 4) จัดให้มีวิทยาลัยชุมชนโดยเฉพาะในจังหวัดที่ขาดแคลนสถาบันอุดมศึกษา

5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกฝ่ายร่วมรับผิดชอบการจัดการศึกษาและฝึกอบรมโดยรัฐ เป็นผู้วางระบบนโยบาย กำกับ คุณภาพมาตรฐาน สนับสนุนและระดมทรัพยากร เตรียมความพร้อม ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน เครือข่ายครอบครัวและอื่นๆ รวมทั้งการจัดการศึกษาเพื่อ คนพิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาส

6) สนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน

7) ส่งเสริมให้เกิดบูรณาการทางการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและกีฬาในการให้ การศึกษาอบรมแก่เด็กและเยาวชน

8) ปฏิรูปการเรียนรู้โดยยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หลักการเรียนรู้ด้วยตนเอง และ หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นพลังความคิดสร้างสรรค์ การสร้างนิสัยรักการอ่านการจัดให้มี ห้องสมุดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสื่อการเรียนรู้ประเภทต่างๆ อย่างทั่วถึง

9) ส่งเสริมวิชาชีพครูให้มีศักดิ์ศรีเป็นที่ยอมรับนับถือและไว้วางใจจากสาธารณชน รวมทั้งพัฒนาและผลิตครูที่มีคุณภาพและคุณธรรม

10) ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาเพื่อให้เด็กและเยาวชน มีวินัย ใฝ่เรียนและทำงานเป็น

11) ให้โอกาสแก่ผู้สำเร็จการศึกษาภาคบังคับหรือมัธยมปลาย ผู้ว่างงานและผู้สูงอายุได้ ฝึกงานอาชีพอย่างน้อย 1 อาชีพ พร้อมทั้งส่งเสริมให้เป็นผู้ประกอบการอิสระได้

12) ปฏิรูปอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น และพัฒนาถึงระดับปริญญาตรีเพื่อตอบสนอง ต่อภาคเกษตร อุตสาหกรรมและภาคบริการ รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เข้าฝึก ทักษะในสถานประกอบการ

2. ด้านการศาสนา

1) ส่งเสริมและสนับสนุนศาสนศึกษาและศาสนาทายาทเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรม รวมทั้งสนับสนุนให้มีการพัฒนาให้มีการพัฒนาศาสนาสถานที่ให้สะอาดร่มเย็น สงบสุข เพื่อให้เป็น ประโยชน์ด้านจิตใจต่อชุมชน

2) สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาวัฒนธรรมและร่วมประกอบพิธีกรรมทาง ศาสนามากขึ้น โดยเฉพาะกับสมาชิกในครอบครัว

3) เอื้อให้ศาสนิกชนร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมเพื่อความสามานฉันท์ และเพื่อสันติธรรมในสังคม

ด้านวัฒนธรรม

1) ส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษา ได้สืบค้นและศึกษาเรื่องราวของมรดกศิลปวัฒนธรรม ไทย เพื่อการอนุรักษ์ เผยแพร่ และสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย

2) พัฒนาแหล่งวัฒนธรรม ศิลปวัตถุและโบราณสถานให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน

3) ประสานให้ประชาชน และเยาวชนมีบทบาทและกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมกับสถานศึกษาครอบครัว และชุมชน

4) สนับสนุนให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เชิดชูและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยอย่างสมศักดิ์ศรีและสร้างสรรค์

จากภาพรวมนโยบายในระดับแห่งชาติ และนโยบายของรัฐบาลที่กล่าวมาแล้วเพื่อให้เห็นความชัดเจนจึงสรุปเป็นแต่ละระดับ ดังนี้

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นระดับที่สำคัญต่อประเทศ และเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เป็นการจัประสปรการณ์ด้านความรู้ ความสามารถทักษะและคุณค่าที่จำเป็นต่อชีวิต ซึ่งได้แก่ ความรู้ ความสามารถและทักษะในการสื่อสารทั้งด้านการพูดและการเขียน ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ด้วยเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ตลอดจนมีความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ที่จะใช้ในการดำรงชีวิต ส่วนด้านคุณค่านั้น หมายรวมถึงความมีจิตใจอันดีงาม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความมีคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักศาสนา การอนุรักษ์สืบสานเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ในขณะเดียวกันก็มีวิสัยทัศน์ที่ทันต่อความเป็นไปและความก้าวหน้าในสังคมโลก

นโยบายของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานคือ รัฐจะจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปีอย่างทั่วถึงให้กับทุกคนอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ด้วยหลักการกระจายอำนาจการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนและการใช้นวัตกรรมตลอดจนรูปแบบที่หลากหลายให้สอดคล้องกับสภาพความแตกต่างของแต่ละบุคคล และความแตกต่างของท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาระดับนี้มุ่งเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางร่างกายสติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคม เหมาะสมกับวัย มีความรู้คู่คุณธรรมที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นสุข บนพื้นฐานความเป็นไทยอย่างทีศักดิ์ศรีและภาคภูมิใจ สามารถพึ่งตนเองมีทักษะที่จะแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีทักษะเบื้องต้นในการประกอบอาชีพ มีจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและมีความมุ่งมั่นในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาของไทย ทั้งนี้ได้กำหนดคยุทธศาสตร์ดำเนินการไว้เป็นระยะๆ ตั้งแต่ระยะแรกเริ่มต้น จนถึงระดับที่ชุมชนและท้องถิ่นมีความพร้อมเพียงพอที่จะรับผิดชอบการศึกษาระดับนี้ได้ด้วยตัวเองและได้กำหนดมาตรการที่สำคัญไว้ดังต่อไปนี้ (มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2549, หน้า 10-14)

มาตรการที่ 1 รัฐจัดการศึกษาให้มีรูปแบบหลากหลาย ที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตาม ศักยภาพ และตามสภาพการณ์ท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการศึกษาสามารถทำได้หลายรูปแบบ หลายวิธีการ ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียนและตามอัชฌาศัย โดยอาศัยความร่วมมือของ องค์กรหลายฝ่าย อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ได้แบบเฉพาะบุคคล เป็นกลุ่ม ทั้งกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อย วิธีการเรียน ก็อาจแตกต่างกันไปพร้อมๆ กับเพื่อนในระบบชั้นเรียน หรือเรียนบางส่วนด้วยตนเอง โดยการใช้สื่อต่างๆ หรือระบบที่ทันสมัยในปัจจุบันและผู้เรียนเองก็มีความแตกต่างกันทางด้าน สติปัญญา ความเข้าใจ ระยะเวลา ฐานะเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมและอื่นๆ

มาตรการที่ 2 มรดกของสังคมไทยที่ได้สั่งสมมาหลายร้อยปีได้ช่วยให้ประเทศพื้นภาวะ วิกฤตได้ทุกยุคทุกสมัย ต้องจัดให้เป็นแกนของการเรียนรู้โดยปรับให้เหมาะสมกับอายุ ระดับ และ ท้องถิ่น ของผู้เรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน มรดกดังกล่าวได้แก่ สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบัน ศาสนา ค่านิยม การเอื้ออาทร ความมีน้ำใจต่อกัน ความรักถิ่น รักชาติ การรักษารวมชาติ การรักษา สมบัติสาธารณะ มรดกด้านศิลปะ สถาปัตยกรรมไทย แพทย์แผนไทย อาหารไทย ระบบครอบครัว ปราชญ์ชาวบ้าน เครื่องชามุมชนและภูมิปัญญาไทยด้านต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากสังคมไทยกำลังมีปัญหา ลับสนเพราะการศึกษาขาดพื้นฐานของความเป็นตัวของตัวเองนอกจากสิ่งที่น่าสนใจ และผลจากการ เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจจนประเทศชาติเกือบล้มละลาย การศึกษาจึงต้องหันมาเน้นความสำคัญของ มรดกไทยให้เด็กไทยได้มีโอกาสศึกษาโดยจัดให้เหมาะกับวัยของนักเรียน ตลอดจนท้องถิ่นที่ สถานศึกษาตั้งอยู่ซึ่งจะช่วยให้คนไทยมีความเป็นไทย ภูมิใจในมรดกไทย และดำรงชีวิตอยู่อย่าง ไทย พัฒนาชุมชนของตนเองตลอดจนพัฒนาประเทศ โดยใช้มรดกไทยเป็นฐานอันจะนำไปสู่การ พัฒนาที่ยั่งยืน

มาตรการที่ 3 รัฐสนับสนุนให้เหล่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมรับผิดชอบในการจัด การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ตามที่ได้กำหนดไว้ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 มาตรา 43 และ มาตรา 28(9) เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าของท้องที่รู้ปัญหาความต้องการและรู้ วิธีการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี ในด้านการจัดการศึกษาจึงรู้เนื้อหาสาระที่จะให้ผู้เรียนในท้องถิ่น เรียนรู้มากกว่าบุคคลที่อยู่ส่วนกลางและบุคคลภายนอกที่อยู่อื่น อยู่ใกล้ชิดกับกลุ่มผู้เรียนรู้สภาพ ของท้องถิ่นเป็นอย่างดี ย่อมสามารถจัดการศึกษาอบรมได้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และสามารถจัดได้ทั่วถึงกว่าที่ส่วนกลางจะดำเนินการเองโดยส่วนกลางจะให้การสนับสนุนด้าน ต่างๆ ตลอดจนกำกับดูแลด้านมาตรฐานและคุณภาพการศึกษา

มาตรการที่ 4 กำหนดบทบาทของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษา เพื่อให้เกิดความชัดเจนในบทบาทอำนาจและหน้าที่ที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาอบรมของ หน่วยงานแต่ละระดับ ทั้งระดับประเทศระดับท้องถิ่นระดับองค์การย่อยของรัฐและเอกชน

สำหรับมาตรการที่ 3-4 จะเป็นไปได้เพียงใดตามกำหนดนโยบายหรือไม่ยังเป็นประเด็นที่เป็นปัญหา สิ่งหนึ่งที่เป็นกังวลอย่างมากคือ ความพร้อมและศักยภาพของท้องถิ่น ซึ่งครูในปัจจุบันที่เคยสังกัดอยู่กับท้องถิ่นยังคงมีความรู้สึกลบในด้านนั้นอยู่ แต่ในขณะที่เดียวกันกฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ก็ให้อำนาจและทรัพยากรแก่ท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เพื่อให้รองรับภาระงานต่างๆ รวมทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วย ดังนั้นการที่จะดำเนินการให้สอดคล้องกับหลัก เงิน ไป งาน ไป ด้วย สำหรับการศึกษาระดับนี้ จึงยังคงมีปัญหาไม่ราบรื่นในบางส่วน

มาตรการที่ 5 รัฐสนับสนุนให้ชุมชน องค์กร เอกชน ครอบครัวยุทธศาสตร์ สถาบันศาสนามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและมีส่วนร่วมในการระดมทุนเพื่อการจัดการศึกษา เนื่องจากรัฐได้กำหนดทิศทางให้หน่วยราชการทำหน้าที่กำหนดนโยบายส่งเสริมและกำกับมาตรฐานการศึกษา และจะเพิ่มให้เอกชน องค์กรเอกชน สังคม มูลนิธิ สถาบันศาสนา มีบทบาทในการดำเนินงานมากขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะหน่วยงานเหล่านั้นมีทรัพยากร มีศักยภาพที่จะช่วยรัฐในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับท้องถิ่น

มาตรการที่ 6 ให้รัฐบาลสนับสนุนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมบาลีและแผนกสามัญศึกษาได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ เท่าเทียมกันกับการที่รัฐสนับสนุนการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติของรัฐ ทั้งนี้เพราะมีเยาวชนกลุ่มหนึ่งที่สนใจและพ่อแม่ผู้ปกครองก็สนับสนุนให้เหลือทางเลือกนี้เพื่อการศึกษา หรืออาจเป็นเพราะไม่สะดวกและไม่พร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนปกติ แต่ในสภาพปัจจุบันระบบการศึกษาระบบนี้ยังไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการใกล้เคียงกับโรงเรียนปกติ รัฐจึงควรสนับสนุนให้การศึกษาระบบนี้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

มาตรการที่ 7 รัฐบาลจัดและสนับสนุนเอกชนและองค์กรต่างๆ โดยจัดการศึกษาให้กับผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่มเป้าหมายเป็นการเฉพาะ ทั้งทางการศึกษาสงเคราะห์และการศึกษาพิเศษในรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตามศักยภาพและสภาพของผู้เรียน เนื่องจากปัจจุบันรัฐจัดการศึกษาให้กับประชากรกลุ่มผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสได้น้อยคนกลุ่มนี้พึ่งตัวเองไม่ได้ เป็นภาระที่สังคมจะต้องดูแล ประกอบกับรัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐต้องดูแลประชาชนกลุ่มนี้เป็นกรณีพิเศษ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เป็นการละเลย ทั้งนี้ต้องมีวิธีการที่หลากหลายตามสภาพตลอดจนให้ความรู้เป็นพิเศษแก่ครูที่ต้องดูแลรับผิดชอบ

มาตรการที่ 8 สำหรับประชากรวัยแรงงาน ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบปกติ ให้รัฐบาลจัดหรือสนับสนุนให้เอกชนหรือองค์กรต่างๆ จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้โดยรูปแบบต่างๆ ทั้งการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยให้ครอบคลุมและทั่วถึงกับประชากรในกลุ่มนี้ เนื่องจากประชากรวัยแรงงานจำนวนมากไม่ได้รับการศึกษาอบรมขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมเป็น

แรงงานที่ขาดคุณภาพจึงทำให้ผลิตไม่ได้มาตรฐาน และไม่สามารถหลุดพ้นจากวงจรความยากจนไปได้

มาตรการที่ 9 รัฐจัดโครงการเฉพาะกิจ เพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นทุรกันดาร และเลี้ยงภัยที่ไม่ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและได้มาตรฐาน ส่วนคุณภาพการศึกษาของนักเรียนต่ำกว่าผู้สำเร็จการศึกษาในพื้นที่ปกติ ขาดแคลนสื่อ แบบเรียน อุปกรณ์การเรียนครุภัณฑ์ที่จำเป็นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนและมีน้อยกว่าที่โรงเรียนปกติได้รับ นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่มาจากภูมิภาคต่างถิ่นไม่คุ้นเคยกับภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ครูปรับตัวได้ยากและครูขาดแรงจูงใจที่จะจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรการที่ 10 รัฐจัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญทั้งนี้มุ่งปฏิรูป 4 ด้าน คือ

- 1) ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
- 2) ครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3) การบริหารจัดการ
- 4) การประกันคุณภาพทางการศึกษาและมาตรฐานการศึกษา เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้

เกี่ยวกับชุมชนตนเอง ครอบครัว ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัญหาของชุมชน โดยครูจะต้องเน้นให้เด็กรู้จักคิด สร้างสรรค์ วิเคราะห์ สังเคราะห์เรื่องราวต่างๆ เพื่อให้เด็กได้อยู่ในสังคมที่เป็นสังคมแห่งความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้

มาตรการที่ 11 รัฐกำหนดแนวทางการจัดงบประมาณเพื่อการศึกษาขั้นพื้นฐานตามด้านของความสามารถทางเศรษฐกิจของรัฐ เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนการดำเนินงานของสถานศึกษา และส่วนที่เป็นค่าเล่าเรียนในสถานศึกษาของรัฐ และจะอุดหนุนสถานศึกษาเอกชน เฉพาะส่วนที่เป็นค่าเล่าเรียนในอัตราที่เท่ากันกับผู้เรียนในสถานศึกษาของรัฐ เว้นแต่การจัดการศึกษาสำหรับพิการผู้ด้อยโอกาสรัฐจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายอื่นๆ ตามความเหมาะสม เช่น ค่าที่พัก อาหาร เสื้อผ้า แบบเรียน สื่อ เสริมการเรียนรู้ สำหรับคนพิการ (มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2549, หน้า 14-17)

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่ระบุว่ารัฐต้องจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้หลายฝ่ายให้ความสนใจจัดทำร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติขึ้น ซึ่งในแต่ละฉบับประกอบด้วย แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของชาติสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการระดมความคิด นำไปสู่ข้อยุติหรือข้อสรุปที่จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของชาติได้อย่างดีโดยคณะรัฐมนตรีมีมติให้นำฉบับของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติมา

พิจารณาและปรับปรุงแล้วนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาพิจารณาออกมาเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และได้นำขึ้นทูลเกล้าฯเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยและประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ.2542 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) ในปี พ.ศ.2545 มีความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในกระบวนการเรียนรู้ รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิและหน้าที่เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยรู้จักการรักษาประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การที่มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักการพึ่งตัวเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดการศึกษาและพัฒนาสาระกระบวนการการเรียนรู้ให้เป็นอย่างต่อเนื่องรวมทั้งการจัดระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีเอกภาพด้านนโยบายและหลักการกระจายอำนาจ เพื่อให้การศึกษาของประเทศบรรลุตามหลักการและมุ่งหมายตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 รัฐจึงได้กำหนดนโยบายการจัดระบบเครือข่ายการเรียนรู้การจัดการศึกษาและส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็ก ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้รับบริการเพื่อเตรียมความพร้อมอย่างน้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษาจัดการศึกษาภาคบังคับให้เป็นอย่างไปตามกฎหมายการศึกษาไว้เป็นการเฉพาะ ให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนต้องเร่งรัดและขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น ปฏิรูปการฝึกหัดครูและการพัฒนาครูประจำการ โดยมุ่งให้เป็นการพัฒนาวิชาชีพเฉพาะสร้างสำนึกความเป็นครูและยกฐานะความเป็นครูวิชาชีพครูให้สูงขึ้น ปรับปรุงเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับทุกประเภทการศึกษาให้สนองต่อหลักการ และสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่ตั้งไว้ส่งเสริมให้ผู้เรียนและประชาชนทั่วไปให้ความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อการสื่อสาร เพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาความคิดและองค์ความรู้และเพื่อธำรงรักษาวัฒนธรรมของชาติ ส่งเสริมให้มีการเรียนภาษาต่างประเทศที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศอย่างกว้างขวาง เพื่อประโยชน์ในการศึกษา ค้นคว้า การติดต่อสื่อสารในด้านวิทยาการการค้าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ส่งเสริมการวิจัย

เพื่อสร้างนวัตกรรม เทคโนโลยีทางการศึกษาและองค์ความรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้เพื่อขยายการบริการการศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนและกระจายข้อมูลข่าวสารไปสู่ประชาชนและชุมชนได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของครอบครัว ชุมชน สถาบันสังคมอื่นๆ ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษา การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบและวิธีการที่เอื้อให้ผู้ที่มีความสามารถพิเศษได้พัฒนาอัจฉริยภาพของตน สนับสนุนการขยายการบริการการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม และผู้มีความบกพร่องทางกาย สติปัญญา จิตใจและอารมณ์ให้กว้างขวางและทั่วถึงโดยเร็ว ส่งเสริมการศึกษาของภิกษุ สามเณร นักบวช และบุคลากรทางศาสนาให้สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นผู้นำในการปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรมและค่านิยมที่เหมาะสมให้แก่บุคคลในสังคมปรับปรุงระบบการบริหารการศึกษาให้มีเอกภาพในด้านนโยบายและมาตรฐานการศึกษา รวมทั้งให้ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนาและเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ (มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2549, หน้า 84)

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534

นับแต่พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 บังคับใช้แล้วก็ตาม แต่ในความเป็นจริงนั้นยังคงมีอุปสรรค และมีกลไกที่ยังไม่สอดคล้องกับแนวทางการบริหารราชการแผ่นดินในบางส่วน เช่น เรื่องความเร็วซึ่งโลกปัจจุบันเป็นโลกของดิจิทัลที่มีความเร็วเป็นวินาทีแต่การบริหารราชการแผ่นดินยังไม่เร็วไม่ทันยุคทันสมัยสิ่งนี้จึงเป็นอุปสรรคประการหนึ่งที่ทำให้ขาดกระบวนการตรวจสอบข้อมูลเรียกดูและวิเคราะห์ข้อมูลและปัญหาพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2550 ยังได้มีการแก้ไขปรับปรุงเพื่อสอดคล้องการบริหารราชการตามนโยบายที่มุ่งจัดองค์กรภาครัฐให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงระบบการบริหารราชการให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการจัดองค์กรภาครัฐให้สอดคล้องกับทิศทางการนำพาประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และเพื่อให้การปฏิบัติราชการสามารถอำนวยความสะดวกและให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สนับสนุนสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศและให้การบริหารงานแบบบูรณาการในจังหวัดบรรลุผลสนับสนุนให้มีการมอบอำนาจให้ปฏิบัติราชการแทนได้กว้างขวางขึ้นเพื่อเน้นการบริการประชาชนให้มีความสะดวกและรวดเร็วนอกจากนั้น เพื่อให้การบริหารราชการในราชการบริหารส่วนภูมิภาคควรปรับปรุงอำนาจการดำเนินการของจังหวัด การจัดทำแผนพัฒนา

จังหวัดและการจัดทำงบประมาณของจังหวัดให้เหมาะสม รวมทั้งสมควรที่จะต้องส่งเสริมให้มีคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดเพื่อสอดส่องและเสนอแนะการปฏิบัติภารกิจของหน่วยงานของรัฐในจังหวัดให้ใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี อันจะทำให้การบริหารเป็นไปด้วยความโปร่งใสเป็นธรรมและมีความรับผิดชอบตลอดจนปรับปรุงอำนาจในทางปกครองของอำเภอเพื่อสนับสนุนให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม และสมควรให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการเป็นส่วนราชการในสำนักนายกรัฐมนตรีและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

เจตนารมณ์และหลักการของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2538 ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ ดีขึ้นมากเท่าที่สามารถจะทำได้ ภายใต้สถานการณ์และการยอมรับในปัจจุบัน ซึ่งเหตุผลหลักของการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบราชการคือ สร้างให้ระบบกลไกการใช้อำนาจของภาครัฐมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ สนองตอบต่อปัญหาหรือการเปลี่ยนแปลงในสังคมเพื่อผลักดันหรือนำพาประเทศไทยเข้าไปสู่สังคมที่ทำให้คนส่วนใหญ่ สามารถดำรงชีวิตได้ตามสมควรแก่ ทัศนภาพ สามารถอยู่ร่วมกัน ได้อย่างมีความสุขพอเพียง สามารถผลักดันประเทศเข้าไปอยู่ในสังคม โลกอย่างมีศักดิ์ศรี กล่าวโดยสรุปคือ การทำให้สมรรถนะของการบริหารราชการของรัฐบาลแต่ละ คณะ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด การขับเคลื่อนประเทศนั้น จะต้องเปลี่ยนแปลงอีกมาก ทั้งในด้านกลไกและทัศนคติของข้าราชการ ซึ่งจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการแก้ไข พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินมาเป็นลำดับ นับแต่มีการตั้ง พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 แล้วก็ตาม แต่ในความเป็นจริงนั้นยังคงมี อุปสรรคและมีกลไกที่ยังไม่สอดคล้องกับแนวทางการบริหารราชการแผ่นดินในบางส่วน เช่น เรื่อง ความเร็ว ดังนั้นพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดินฉบับใหม่จึงมีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะ ทำให้กลไกการบริหารราชการมีการผ่อนคลายเพื่อให้การดำเนินการต่างๆ มีความรวดเร็วและมี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น เรื่องของการมอบอำนาจรัฐบาลจึงมุ่งเน้นที่จะบริหารทรัพยากรบุคคล และจัดตั้งองค์กรภาครัฐให้สอดคล้องกับทิศทางหรือนำพาประเทศไทยไปสู่ การพัฒนาที่ยั่งยืน สนับสนุนการกระจายอำนาจอย่างต่อเนื่องโดยยึดหลักความโปร่งใส เป็นธรรม ประหยัดและมี ประสิทธิภาพ จุดมุ่งเน้นในการแก้ไขปรับปรุงตามแบบของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 ซึ่งแก้ไขโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 ประกอบด้วย

1. มุ่งเน้นการบริหารทรัพยากรบุคคลและการจัดองค์กรภาครัฐให้สอดคล้องกับทิศทางหรือนำพาประเทศไทยไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้การรับราชการมีความเป็นมืออาชีพ มีศักยภาพ

และความสามารถในการปฏิบัติงานโดยไม่ถูกจำกัดด้วยระบบ เนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานและกลไกการบริหารราชการแผ่นดินเป็นเงื่อนไขแห่งความสำเร็จของคนเก่ง ในทางกลับกันเมื่อมีโครงสร้างพื้นฐานและกลไกที่มีประสิทธิภาพแล้ว บุคลากรก็ต้องมีประสิทธิภาพด้วย ดังนั้น จึงต้องมีการพัฒนาทั้งด้านคนและระบบ

2. มุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งในฐานรากของประเทศโดยการยกระดับการพัฒนาตั้งแต่ระดับฐานรากและสนับสนุนการกระจายอำนาจอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นหัวใจที่มีความสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงให้ความสำคัญกับการบริหารราชการแผ่นดินในระดับภูมิภาค เพื่อสร้างฐานรากให้แข็งแรงสำหรับประเด็นการปรับเปลี่ยนที่สำคัญ

2.1 ให้มีการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด และการกำหนดให้จังหวัดและกลุ่มจังหวัดเป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ กำหนดให้จังหวัดและกลุ่มจังหวัดจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด พร้อมทั้งให้จังหวัดและกลุ่มจังหวัดยื่นคำขอต่อสำนักงบประมาณได้โดยตรง แผนพัฒนาและงบประมาณจังหวัดจะมีกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งส่วนราชการ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจเอกชนเข้ามาร่วมจัดทำเพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด และเป็นเสมือนสัญญาประชาคมของจังหวัดว่าจะพัฒนาอย่างไรเพื่อประโยชน์ของพื้นที่นั้น

2.2 กำหนดให้จังหวัดมีอำนาจหน้าที่ภายในเขตจังหวัดชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการแก่ประชาชนนำภารกิจของรัฐและนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ คู่มือให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและเป็นธรรมในสังคมจัดให้มีการคุ้มครอง ป้องกัน ส่งเสริม และช่วยเหลือประชาชนและชุมชนที่ด้อยโอกาส เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงจัดให้มีการบริการภาครัฐเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างเสมอหน้ารวดเร็วและมีคุณภาพ

2.3 กำหนดให้มีคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด โดยมีผู้ตรวจราชการของทางสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน อีกทั้งให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการของจังหวัดอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งการมีคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัดนั้นจะเป็นการถ่วงดุลอำนาจ สร้างความโปร่งใสและมีส่วนช่วยให้การทำงานของผู้ว่าราชการจังหวัดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพิ่มบทบาทการตรวจสอบจากภาคประชาชนในการตรวจสอบการปฏิบัติราชการ การใช้งบประมาณของจังหวัดสอดคล้องคู่มือ และเสนอแนะการปฏิบัติภารกิจของส่วนราชการต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการบริหารราชการที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง รวมทั้งเพื่อให้การบริหารราชการของจังหวัด เป็นการบริหารโดยยึดหลักธรรมาภิบาลสำหรับประเด็นสำคัญในส่วนของ

อำเภอ อันจะได้แก่ การกำหนดอำนาจหน้าที่ของอำเภอไว้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้อำเภอมีอำนาจหน้าที่ในเขตอำเภอในลักษณะเช่นเดียวกับของจังหวัด ซึ่งเดิมไม่เคยมีกำหนดไว้ รวมทั้งกำหนดให้อำเภอมีอำนาจหน้าที่ใกล้เคียงหรือจัดให้มีการใกล้เคียงประนอมข้อพิพาททั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ดังนั้น จึงนับได้ว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้จะมีส่วนวางรากฐานที่สำคัญ ให้การพัฒนาในระดับฐานราก (อำเภอและจังหวัด) เจริญเติบโตขึ้นมาได้อย่างเท่าเทียมกัน

โครงสร้างและระบบบริหารการศึกษา

หลักการจัดการศึกษา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545 กำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาไทย ทั้งในด้านสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างเสมอภาคกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและการจัดการศึกษาดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หลักการสำคัญดังกล่าว ตรงกับแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาเพื่อทุกคนทุกฝ่าย (Education for All) และทุกคนทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการศึกษา (All for Education) อันเป็นหลักการพื้นฐานที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก

การปฏิรูปการศึกษาคั้งนี้นอกจากจะเน้นการปฏิรูประบบและกระบวนการจัดการศึกษาแล้วยังเน้นในส่วนที่เป็นแนวทาง หลักการ โครงสร้างและระบบบริหารให้เป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบให้บรรลุวัตถุประสงค์ คือคุณภาพการศึกษา ด้วยเหตุนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 จึงกำหนดสาระการปฏิรูปให้ครอบคลุมทุกด้าน เช่น เป้าหมายและหลักการ สิทธิและโอกาส ระบบการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษา โครงสร้างการบริหารจัดการ คุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา งบประมาณทางการศึกษา และสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เป็นการปฏิรูปเพื่อให้มีเอกภาพ ด้านนโยบาย มีความหลากหลายในทางปฏิบัติ โดยยึดหลักการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดมาตรฐานการศึกษาและการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ มีการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา ยึดหลักการ ส่งเสริมมาตรฐานและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

โครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

การปฏิรูประบบบริหารราชการและการจัดการศึกษาได้หลอมรวมหน่วยงานทางการศึกษาคือ ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานเดียวกันเป็นกระทรวงศึกษาธิการตามโครงสร้างการบริหารราชการใหม่โดยจัดระเบียบบริหารราชการออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1. การจัดระเบียบบริหารราชการในส่วนกลาง

การจัดระเบียบบริหารราชการ ในส่วนกลาง ระดับกระทรวง มีบทบาทและอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษาการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมและประสานงานการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการกีฬาเพื่อการศึกษา การติดตามตรวจสอบและประเมินผล โดยมีหัวหน้าส่วนราชการขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

- 1) สำนักงานรัฐมนตรี
- 2) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
- 3) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
- 4) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 5) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
- 6) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

2. การจัดระเบียบบริหารราชการเขตพื้นที่การศึกษาให้จัด ดังนี้

- 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
- 2) สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น

3. การจัดระเบียบราชการในสถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาเป็นนิติบุคคล

บุคคล

การบริหารราชการแผ่นดินกับการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

Good Governance เป็นรากฐานของนิยามที่มาจากองค์การระหว่างประเทศ โดยจะยกตัวอย่างของ UNDP ให้นิยามว่าหมายถึง การดำเนินการของภาคการเมืองการบริหาร และภาคเศรษฐกิจที่จะจัดการกิจการของประเทศในทุกระดับประกอบด้วย กลไก กระบวนการและสถาบันต่างๆ ที่ประชาชนและกลุ่มสามารถแสดงออกซึ่งผลประโยชน์ปกป้องของตนเองตามกฎหมาย และแสดงความเห็นที่แตกต่างกัน บนหลักการของการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การส่งเสริมหลักนิติธรรม เพื่อให้มั่นใจว่าการจัดลำดับความสำคัญทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมขึ้นอยู่กับความเห็นพ้องต้องกันทางสังคม และเสียงของคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสได้รับการพิจารณา

ในการตัดสินใจจัดสรรทรัพยากรเพื่อการพัฒนาแต่ไม่ว่าในบริบทของต่างประเทศจะกำหนดไว้
อย่างไรสำหรับของประเทศไทยแล้ว ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหาร
กิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 ได้ให้หลักการของค่านิยมการบริหารกิจการบ้านเมือง
และสังคมที่ดี ไว้ดังนี้ (สุจิต นิมิตกุล, 2549, หน้า 57)

การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคม
ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่าย
ราชการและฝ่ายธุรกิจสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง
ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศเพื่อ
บรรเทาป้องกัน หรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติภัยอันตรายที่หากจะมีในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึง
ความยุติธรรม ความโปร่งใสและความมีส่วนร่วมอันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็น
มนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดคล้องกับ
ความเป็นไทย รัฐธรรมนูญและกระแสโลกยุคปัจจุบันเพื่อวางรากฐานไว้กับการจัดการบริหาร
กิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีดังกล่าว ระเบียบฉบับนี้จึงกำหนดให้การบริหารกิจการบ้านเมืองและ
สังคมที่ดีควรจัดหรือส่งเสริมให้สังคมไทยอยู่บนพื้นฐานของหลักสำคัญอย่างน้อย 6 ประการ
ประกอบด้วย

1) หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม
เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือ
ว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

2) หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ
ยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนา
ตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริ่งใจ ขยัน อดทน มีระเบียบ วินัย ประกอบ
อาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

3) หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดย
การปรับปรุงกลไกการทำงานของทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็น
ประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมี
กระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4) หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอ
ความเห็นในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความคิดเห็น ด้านการ
ได้สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

5) หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจในปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

6) หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยณรงค์ให้คนไทยมีความประหยัด ใช้ของคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน (มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2549, หน้า 325-326)

เมื่อพิจารณากลยุทธ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและภารกิจของกระทรวงมหาดไทย ล้วนสามารถสรุปได้ว่ากระทรวงมหาดไทยในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญอันหนึ่งของภาครัฐต้องมีการปฏิรูปบทบาทภารกิจ หน้าที่โครงสร้าง กระบวนการทำงานของหน่วยงาน และกลไกการบริหารของกระทรวงมหาดไทยให้เป็นกลไกการบริหารทรัพยากรของสังคมที่โปร่งใส ซื่อตรง เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และสมรรถนะสูง ในการนำบริการของรัฐที่มีคุณภาพไปสู่ประชาชน โดยเน้นการเปลี่ยนทัศนคติค่านิยมและวิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทย ให้ถือเอาผลประโยชน์ของประชาชนเป็นจุดมุ่งหมายในการทำงานและสามารถร่วมทำงานกับประชาชนและภาคเอกชนได้อย่างราบรื่น

ในส่วนของภาคประชาชนนั้น ต้องสร้างความตระหนักตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลถึงระดับกลุ่มประชาสังคม ในเรื่องสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง เพื่อเป็นพลังของประเทศที่มีคุณภาพมีความรู้ ความเข้าใจในหลักการของการสร้างกลไก การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

หากมองในแง่มุมมองด้านกลยุทธ์ดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพของการปรับโครงสร้างและกระบวนการทำงานให้เป็นไปตามหลักการของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฉบับนี้ของหน่วยงานต่างๆ ของกระทรวงมหาดไทย และความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานดังกล่าวของกระทรวงมหาดไทยกับภาคประชาสังคมในระดับต่างๆ เป็นกุญแจหรือปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีของกระทรวงมหาดไทย (สุดจิต นิมิตรกุล, 2549, หน้า 57-59)

องค์ประกอบที่ควรนำมาพิจารณาในการเสริมสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของกระทรวงมหาดไทยอย่างน้อย 11 ประการ ได้แก่

1) การมีส่วนร่วม (Participation) ทั้งที่เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ของกระทรวงมหาดไทยและการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยในทุกหน่วยงานและทุกระดับในการบริหารงานของหน่วยงานเพื่อให้เกิด

ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ วิสัยทัศน์ร่วมกัน และพลังการทำงานที่สอดคล้องประสาน (Synergy) เพื่อบรรลุเป้าหมายในการให้บริการประชาชน

2) ความยั่งยืน (Sustainability) โดยมีการบริหารการพัฒนาเพื่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนที่ยืนอยู่บนหลักการของการรักษาสมดุลของความน่าอยู่ของชุมชนทั้งในเมืองและในชนบท ระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมแบบทรัพยากรธรรมชาติ

3) ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ชอบธรรมและให้การยอมรับ การดำเนินการของแต่ละหน่วยงานต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ประชาชนเห็นว่าเป็นสิ่งถูกต้องเหมาะสม มีความจะเป็นที่ตรงตามความต้องการ แม้ว่าจะต้องสูญเสียประโยชน์บ้างแต่เห็นว่าคุ้มค่างับสิ่งที่ต้องเสียไป และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

4) มีความโปร่งใส (Transparency) ต้องทำให้การตัดสินใจและการดำเนินงานของหน่วยงานและทุกระดับมีความโปร่งใส รู้ข้อมูลข่าวสารที่ตรงกับข้อเท็จจริงของการตัดสินใจและการดำเนินการและสามารถตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนของการตัดสินใจและการดำเนินการในเรื่องนั้นๆ ได้ ตลอดจนมีระบบ กติกา ขั้นตอน และระยะเวลาดำเนินการที่เปิดเผย ชัดเจน และเป็นไปตามที่กำหนดไว้

5) ส่งเสริมความเป็นธรรม (Equity) ซึ่งจะต้องมีการกระจายการพัฒนาอย่างทั่วถึง ประชาชนได้รับบริการที่ดีและมีคุณภาพจากหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นคนรวย คนจน ผู้ด้อยโอกาส หรืออยู่ในภูมิภาคใด ท้องถิ่นใด ต้องได้รับบริการที่เท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแยกปฏิบัติที่แตกต่าง ในกรณีได้รับผลกระทบจากการดำเนินการหรือละเว้นการดำเนินการ หรือดำเนินการล่าช้ากว่าที่ควรเป็น หรือมีการเลือกปฏิบัติไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตามจะต้องมีระบบรับเรื่องราวร้องทุกข์ที่ชัดเจน ประชาชนรู้ว่าสามารถร้องเรียนได้ที่ใด ที่ใคร จะได้รับคำตอบหรือได้รับแจ้งผลการดำเนินการในเวลาอันรวดเร็วเหมาะสมตามควรแก่กรณีทั้งที่ต้องชี้แจงให้ประชาชนผู้ร้องทุกข์ได้รับทราบกระบวนการ ขั้นตอนและระยะเวลาดำเนินการให้ทราบล่วงหน้า จนเป็นที่พอใจได้ว่าปัญหาของเขาได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสมเป็นธรรม

6) มีความสามารถที่จะพัฒนาทรัพยากรและวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี หน่วยงานต่างๆ และเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยในทุกระดับต้องได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติและกระบวนการวิธีการทำงาน ให้สอดคล้องกับหลักการและกลยุทธ์ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคม ที่ดี พ.ศ.2542 ตลอดจนมีการกำหนดขั้นตอน กระบวนการ ระยะเวลาดำเนินการ และมาตรการการให้บริการประชาชนที่ชัดเจน ที่จะเป็นเครื่องมือให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ได้ยึดถือปฏิบัติร่วมกัน รวมถึงเครื่องมือให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ได้ยึดถือปฏิบัติร่วมกัน รวมถึงเครื่องมือ

และเทคนิควิธีการทำงานใหม่ๆ อาทิ คู่มือแนวทาง และแนวคำถามเพื่อตรวจสอบการดำเนินงาน (Checklists) เพื่อเพิ่มพูนสมรรถนะการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีของหน่วยงานและตัวเจ้าหน้าที่ของทางกระทรวงมหาดไทยเองด้วย

7) ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ (Promoting Gender Balance) ต้องเปิดโอกาสเสริมสร้างขีดความสามารถและศักยภาพของสตรีทั้งในเมืองและในชนบท ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และการบริหารดังเป็นตระหนักชัดแล้วว่าสตรีและกลุ่มแม่บ้านได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะที่ประเทศไทยประสบภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ สตรีและแม่บ้านได้กลายมาเป็นกำลังสำคัญในการนำชุมชนและสังคมต่อสู้กับวิกฤติเศรษฐกิจดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องส่งเสริมบทบาทของสตรีให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นมากขึ้นทั้งในฝ่ายบริหารและสภาของท้องถิ่น ซึ่งรวมไปถึงบทบาทและโอกาสของข้าราชการสตรีในการดำรงตำแหน่งบริหารในหน่วยงานของกระทรวงมหาดไทยมากขึ้น

8) การถอดทวนอดีตและการยอมรับ ในทัศนะที่หลากหลายต้องยอมรับว่าไม่ว่าจะในทีใด ก็ตามล้วนมีความแตกต่างกันดำรงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างด้านความคิด วิธีการ และความคาดหวัง ยิ่งไปกว่านั้นอาจเกิดความแตกต่างในเรื่องของผลประโยชน์จากการพัฒนา และจากผลกระทบของการพัฒนา ในภาวะเช่นนี้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยต้องมีความอดทน อดกลั้นในความแตกต่างและความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นต้องยอมรับในความแตกต่างดังกล่าวที่ไม่สามารถทำให้ทุกคนคิดอย่างเรา ทำอย่างเรา หรือยอมรับในสิ่งที่เราเห็นว่าถูกต้องได้ รวมทั้งต้องแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่จะติดตามมาด้วยปัญญา ผ่อนสั้นผ่อนยาว และหาจุดร่วมที่ทุกฝ่ายยอมรับได้เพื่อบรรลุผลลัพธ์ที่ทุกฝ่ายพอใจ

9) ดำเนินการตามหลักนิติธรรม โดยต้องปฏิบัติงานที่เป็นอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับ บังคับใช้และดำเนินการให้มีปฏิบัติตามกฎหมายที่สำคัญก็คือ การพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข และเพิ่มเติมกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับให้มีความทันสมัยและสามารถธำรงรักษาความเป็นธรรมให้เกิดขึ้น โดยสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเรื่องใหม่ๆ ที่มีความสำคัญ อาทิ การมีส่วนร่วมของประชาชน สิทธิมนุษยชนและการตรวจสอบการดำเนินการของหน่วยงาน

10) ความรับผิดชอบ (Accountability) หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชนผู้รับบริการในฐานะเป็นผู้ซื้อบริการที่คาดหวังว่าจะได้รับบริการที่ดี มีคุณภาพ สะดวก รวดเร็ว และมีราคาที่เหมาะสมเป็นธรรม และสาธารณชนทั่วไป

ในฐานะเป็นผู้เสียภาษีมาเป็นเงินเดือนของเจ้าหน้าที่เป็นอาคารสำนักงานและค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เหล่านั้น ความรับผิดชอบดั้งเดิมที่เคยมีต่อผู้บังคับบัญชาตามสายงานอาจดำรงอยู่ต่อไป แต่ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม สาธารณชนและสังคม ที่มีต่อหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ จึงกลายมาเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่ง ในการประเมินความสำเร็จของหน่วยงาน และตัวเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อเสริมสร้างพันธะความรับผิดชอบต่อสังคม

11) การเป็นผู้กำกับดูแล แทนที่การเป็นผู้ควบคุมที่เป็นพันธกิจดั้งเดิม งานในหลายๆ ด้านที่แต่เดิมหน่วยงานของกระทรวงมหาดไทยในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เป็นผู้ดำเนินการหรือควบคุมการดำเนินการ จะต้องมีการโอนงาน ภารกิจ อำนาจหน้าที่และงบประมาณไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ในฐานะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยบริหารที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด ย่อมรู้ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ดีกว่า และสามารถให้บริการตอบสนองได้ตรงตามความต้องการและรวดเร็วกว่า ที่สำคัญผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ย่อมมีความผูกพันและความรับผิดชอบต่อประชาชนผู้เลือกตั้ง จึงมุ่งเน้นตอบสนองให้ประชาชนชนเหล่านั้นเกิดความพึงพอใจ โดยหน่วยงานของกระทรวงมหาดไทยต้องเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้กำหนดมาตรฐานบริการ มาตรฐานงานช่างและวิศวกรรม และมีภารกิจในการสนับสนุนด้านเทคนิควิชาการแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกำกับดูแลให้บริการเหล่านั้นเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด เช่นเดียวกับที่งานจำนวนหนึ่งก็ต้องแปรรูปให้ภาคเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ (Privatization)

เพื่อให้การเสริมสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีของกระทรวงมหาดไทย มีการดำเนินการทั่วทั้งองค์การอย่างจริงจังจึงกำหนดให้การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแผนสาขาหนึ่งในแผนมหาดไทยฉบับที่ 7 และสนับสนุนให้ทุกกรมและรัฐวิสาหกิจในสังกัด มีแผนงานด้านนี้ของตนเองที่สอดคล้องกับแผนมหาดไทยฉบับที่ 7 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พร้อมกันนั้นยังกระตุ้นให้จังหวัด อำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำแผนงานด้านนี้ที่สอดคล้องกันอีกด้วย

นอกจากนี้กระทรวงมหาดไทยยังทำการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปรับกระบวนการทัศน์และกระบวนการวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับหลักการของระเบียบดังกล่าว พร้อมทั้งจะค้นคว้าจัดทำเกณฑ์และตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีของกระทรวงมหาดไทย เพื่อใช้ในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในระยะยาว ตลอดจนกำหนดหลักสูตรวิชาต่างๆ สำหรับการฝึกอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่ ที่จะปฏิบัติงานตามแผนงานบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ให้มีความรู้ความเข้าใจและทักษะในกระบวนการวิธีคิดและวิธีการทำงานแนวใหม่

การสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีนั้น จริงแล้วเป็นเรื่องของพฤติกรรมและความสัมพันธ์ทางการบริหาร ที่ต้องดำเนินควบคู่ไปกับการปฏิรูประบบราชการและแผนปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ ที่มุ่งไปที่โครงสร้างการแบ่งภารกิจงาน การลดปริมาณงาน และกำลังคน กระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้องต้องเตรียมความพร้อมของหน่วยงานตนในทุกด้านให้พร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง และต้องทำความเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอย่างลึกซึ้งรอบด้านเพื่อให้เป็นฝ่ายรุกในความเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ กระทรวงมหาดไทยมุ่งหวังที่จะเป็นกระทรวงแนวหน้าในยุคหลังปี พ.ศ.2543 แต่ยังมีภารกิจที่ยากลำบากอีกมากที่ต้องกระทำการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีของกระทรวงมหาดไทยเป็นเพียงหนึ่งในภารกิจเหล่านั้น (สุจิต นิमितกุล, 2546, หน้า 60-66)

การบริหารการศึกษา

การจัดการศึกษาเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของคนในชาติ การจัดการระบบบริหาร และการจัดการที่ดีจะทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และยังยืนสอดคล้องกับทิศทางความต้องการในการพัฒนาประเทศ ระบบการบริหารจัดการศึกษามีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ การบริหารและการจัดการศึกษาก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งการบริหารจัดการเป็นรูปแบบที่จัดการเป็นรูปแบบที่จัดโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินคือ การบริหารจัดการศึกษาในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนของท้องถิ่น ซึ่งจะประกอบด้วยหน่วยงานสำคัญคือ กระทรวงการ ทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา สำหรับจุดเปลี่ยนที่สำคัญของการบริหารและจัดการศึกษาไทยคือ การการบริหารตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ในส่วนกลางกำหนดให้มี 4 องค์กรหลักที่บริหารในรูปคณะกรรมการ ซึ่งได้แก่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในส่วนของการบริหารจัดการในส่วนภูมิภาคกำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย โดยกำหนดให้โรงเรียนหรือสถานศึกษานิติบุคคลในส่วนของบริหารและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 เป็นการกำหนดโครงสร้างการบริหารและการจัดการศึกษาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารและมีหน่วยงานหลักของกระทรวงคือ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา รวมทั้งกระจายอำนาจให้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงานการบริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 175 เขตพื้นที่การศึกษากระจายอยู่ทั่วไปในทุกจังหวัดในประเทศไทย (อำนาจ บุญศรี, 2549, หน้า 105)

การจัดและการบริหารการศึกษาไทย

การบริหารราชการตามพระราชบัญญัตินี้ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ความมีประสิทธิภาพ ความคุ้มค่าในเชิงภารกิจแห่งรัฐ การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจและการยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น การกระจายภารกิจและทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่น การกระจายอำนาจตัดสินใจ การอำนวยความสะดวก และการตอบสนองความต้องการของประชาชน ทั้งนี้โดยมีผู้รับผิดชอบต่อผลของงาน การจัดสรรงบประมาณการบรรจุ และแต่งตั้งบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่ต้องคำนึงถึงหลักการตามวรรคหนึ่ง

ในการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้คำนึงถึงความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดเผยข้อมูล การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ตามความเหมาะสมของแต่ละภารกิจเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรานี้จะตราพระราชกฤษฎีกา กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการปฏิบัติราชการและการสั่งการให้ส่วนราชการและข้าราชการปฏิบัติก็ได้ให้จัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ดังนี้

1. ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง
2. ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค
3. ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545

พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 ได้กำหนดถึงภารกิจที่สถานศึกษาต้องจัดการศึกษาพิเศษไว้ในมาตรา 12 ให้กระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษาจัดการศึกษาเป็นพิเศษสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือเด็กซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส หรือเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้การศึกษาภาคบังคับด้วยรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมรวมทั้งการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดตามความจำเป็น เพื่อประกันโอกาสและความเสมอภาคในการรับการศึกษาภาคบังคับ (รุ่ง แก้วแดง, 2546, หน้า 77)

พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

1) การศึกษาภาคบังคับ หมายถึง การศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2) ผู้ปกครองจะต้องส่งเด็กในปกครองที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 7 เข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับ จนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่เด็กที่สอบได้ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถึงแม้ว่าจะมีอายุย่างเข้าปีที่สิบหก ก็ให้ถือว่าพ้นเกณฑ์การบังคับ

3) ผู้ปกครองอาจขอผ่อนผันให้เด็กเข้าเรียนก่อน หรือหลังอายุเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

4) หากผู้ปกครองไม่ส่งเด็กที่อยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับเข้าเรียนมีโทษปรับไม่เกิน หนึ่งพันบาท

5) ผู้ใดแม่ไม่ใช่ผู้ปกครอง หากมีเด็กในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับมาอาศัยอยู่ด้วยจะต้อง แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในหนึ่งเดือน หากไม่แจ้ง หรือ แจ้งเท็จมีโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

6) ผู้ใดกระทำโดยปราศจากเหตุผลอันควร ทำให้เด็กไม่สามารถเข้ารับการศึกษภาค บังคับ มีโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

7) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องแจ้งให้ผู้ปกครองเด็กทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 1ปี ก่อนที่ เด็กจะมีอายุถึงเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ว่าเด็กในปกครองจะต้องเข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับใน โรงเรียนแห่งใด และถ้าโรงเรียนแห่งนั้นเปิดสอนไม่ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะต้องไปเรียนต่อใน โรงเรียนแห่งใด

8) รัฐต้องจัดรูปแบบ และวิธีการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กพิการ ด้อยโอกาส หรือเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เพื่อเป็นการประกัน โอกาสและความเสมอภาคในการได้รับการ ศึกษาภาคบังคับ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาคบังคับ

1. กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการนับอายุเด็กเพื่อเข้ารับการศึกษภาคบังคับ พ.ศ.2545

2. ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องการแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติ การศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545

3. ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการ ผ่อนผันให้เด็กเข้าเรียนก่อน หรือหลังเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545

4. ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องหลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติสำหรับผู้ที่มีใจผู้ปกครองซึ่งมีเด็กที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับอาศัยอยู่

5. ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การส่งเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษา .พ.ศ.2546

6. คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ 2547/6 เรื่อง มอบอำนาจการอนุมัติออกบัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่

7. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยทะเบียนนักเรียน พ.ศ.2535

8. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยหลักฐานวันเดือน ปีเกิดในการรับนักเรียนเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2535

แนวทางการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545

ช่วงที่ 1 ปีการศึกษา 2546-ปีการศึกษา 2547

ช่วงที่ 2 ปีการศึกษา 2548-ปัจจุบัน

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบาย และมาตรการในการรับนักเรียน นักศึกษา พ.ศ.2550

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการนับอายุเด็กเพื่อเข้ารับการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการนับอายุเด็กเพื่อเข้ารับการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 .ให้ไว้ ณ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2545 มีสาระสำคัญคือ กำหนดให้นับตามปีปฏิทินหากเด็กอายุครบเจ็ดปีบริบูรณ์ในปีใดให้นับว่าเด็กมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดในปีนั้น

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตาม พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง การแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 ประกาศ ณ วันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ.2546 มีสาระสำคัญโดยสรุปดังนี้

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งบุคคลเป็นเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 คือ

1. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
2. ปลัดเทศบาล ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ
3. ผู้อำนวยการกองโรงเรียน สำนักการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

4. ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์
5. ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
6. ผู้บริหารสถานศึกษาทุกสังกัด
7. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการ
ผ่อนผันให้เด็กเข้าเรียนก่อนหรือหลังเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2546

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ และวิธีการ
ผ่อนผันให้เด็กเข้าเรียนก่อนหรือหลังเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 ประกาศ ณ วันที่ 13
มิถุนายน พ.ศ.2546 มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

1. การผ่อนผันแบ่งเป็นสองประเภท คือ
 - 1.1 การผ่อนผันให้เข้าเรียนก่อนอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด
 - 1.2 การผ่อนผันให้เข้าเรียนหลังอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด
2. ให้สถานศึกษาพิจารณาผ่อนผันให้เด็กเข้าเรียนก่อนอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด ตามที่ผู้ปกครอง
ร้องขอไว้ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังนี้
 - 2.1 เด็กเรียนจบการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา
 - 2.2 ในกรณีที่เด็กไม่จบการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาหรือเทียบเท่า แต่ผู้ปกครอง
ร้องขอและผ่านการประเมินความพร้อมทางด้านสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมตาม
ประกาศของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา
3. ให้สถานศึกษาพิจารณาผ่อนผันให้เด็กเข้าเรียนหลังอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด ตามที่ผู้ปกครอง
ร้องขอด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้
 - 3.1 เด็กป่วยด้วยโรคติดต่อร้ายแรงและเป็นอุปสรรคต่อการเรียน หรืออยู่ระหว่างต้อง
รักษาตัว ไม่สามารถเข้าเรียนในสถานศึกษาเป็นเวลานาน
 - 3.2 กรณีมีเหตุจำเป็น หรือเหตุสุดวิสัยอื่นใดที่เด็กไม่สามารถเข้าเรียนตามปกติได้
4. การผ่อนผันตามข้อ 3 ให้ผ่อนผันไปจนกว่าเด็กไม่สามารถเข้าเรียนตามปกติได้ ทั้งนี้
หากสถานศึกษาพิจารณาแล้วเห็นว่าต้องผ่อนผันเป็นเวลานานเกินไปจนเป็นผลเสียแก่เด็ก ให้
สถานศึกษาพิจารณาดำเนินการตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545
โดยอนุโลมและให้เด็กเข้าเรียนในสถานศึกษาโดยทันทีที่เด็กมีความพร้อม โดยคำนึงถึงอายุของเด็ก
และระดับช่วงชั้นการเรียนด้วย

5. ให้ผู้ปกครองที่ประสงค์ที่จะขอผ่อนผันให้เด็กเข้าเรียนก่อน หรือหลังอายุตามเกณฑ์ การศึกษาภาคบังคับ ขึ้นคำร้องต่อผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นเขตบริการก่อนวันเปิดภาคเรียนแรก ของ ปีการศึกษา เว้นแต่กรณีมีเหตุจำเป็น หรือเหตุสุดวิสัยอื่นใด

6. ให้สถานศึกษาดำเนินคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณาการผ่อนผันตามข้อ 2 ข้อ 3 ข้อ 4 และข้อ 5 ซึ่งจะแล้วแต่กรณี คณะกรรมการประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นประธาน ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 หนึ่งคน และผู้แทนกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสองคน โดยให้ มีกรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครองในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อยหนึ่งคนเป็น กรรมการ ให้รองผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา ให้ผู้บริหารตั้งครูคนหนึ่งทำ หน้าที่กรรมการและเลขานุการ

การวินิจฉัยของคณะกรรมการให้ถือเสียงข้างมาก พร้อมทั้งแจ้งผู้ปกครองและรายงาน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทราบต่อไป

7. ให้เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำนาจวินิจฉัยตีความและกำหนด แนวปฏิบัติเพิ่มเติมได้เท่าที่ไม่ขัด หรือแย้งต่อหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดไว้ การแก้ไข หลักเกณฑ์ และวิธีการ ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง หลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติสำหรับผู้ที่มีใช้ ผู้ปกครอง ซึ่งมีเด็กที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับอาศัยอยู่

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง หลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติสำหรับผู้ที่มีใช้ ผู้ปกครองซึ่งมีเด็กที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับอาศัยอยู่ ประกาศ ณ วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ.2546 มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

1. ผู้ใดที่มีเด็กอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดถึงปีที่อายุย่างเข้าปีที่สิบหกมาอาศัยอยู่ด้วย และยังมีได้เข้า เรียนในสถานศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต้องแจ้งให้สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทราบ แล้วแต่กรณี เว้นแต่เรียนจบชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3

2. การแจ้งให้แจ้งภายในหนึ่งเดือนนับตั้งแต่วันที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย โดยแจ้งเป็นลายลักษณ์ อักษรตามแบบแนบท้ายนี้ หรือแจ้งด้วยวาจาโดยตรงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่ ศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผู้ใดขัดขืนไม่แจ้งภายในเวลากำหนด หรือแจ้งข้อมูลอันเป็นเท็จต้องระวางโทษปรับไม่ เกินหนึ่งหมื่นบาท

3. การแจ้งให้แนบหลักฐานทะเบียนบ้าน หรือสูติบัตร หรือหลักฐานทางการศึกษาหรือ หลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องไปด้วย และให้ระบุจำนวนเด็ก และที่อยู่อาศัยที่สามารถติดต่อได้

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การส่งเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2546

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการส่งเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2546 ประกาศ ณ วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ.2546 มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

1. ประกาศนี้ คำว่า

“สถานศึกษา” หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาภาคบังคับ

“เด็ก” หมายความว่า เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด จนถึงอายุย่างเข้าปีที่สิบหกเว้นแต่เด็กที่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับแล้ว

“ผู้ปกครอง” หมายความว่า บิดามารดา หรือบิดา หรือมารดา ซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง หรือผู้ปกครองตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ และหมายความรวมถึงบุคคลที่เด็กอยู่ด้วยเป็นประจำ หรือที่เด็กอยู่รับใช้แรงงาน

“คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา” หมายความว่า คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

“องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสถานศึกษาอยู่ในสังกัด

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายถึง ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545

2. ให้ผู้ปกครองส่งเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษาที่กำหนดในวันแรกของการเปิดเรียนภาคต้น

3. ถ้าผู้ปกครองยังมีได้ส่งเด็กเข้าเรียนภายในเจ็ดวันนับแต่วันแรกของการเปิดเรียนภาคต้น ถ้าสถานศึกษายังมิได้รับเด็กเข้าเรียน ให้สถานศึกษาแจ้งเตือนผู้ปกครองทราบ เพื่อนำเด็กมาเข้าเรียน และให้รายงานคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทราบ

เมื่อคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับรายงานจากสถานศึกษาตามวรรคสองแล้ว ให้ทำหนังสือแจ้งเตือนผู้ปกครองส่งเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษาทันที ถ้าไม่ส่งเด็กเข้าเรียนจะมีความผิดตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 คือ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท

4. การผ่อนผันเด็กเข้าเรียนก่อน หรือหลังอายุตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับให้ผู้ปกครองส่งคำร้องต่อสถานศึกษานั้นๆ โดยตรง เพื่อให้สถานศึกษาทำการพิจารณา แต่จะต้องเป็นไปตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง หลักเกณฑ์ และวิธีการผ่อนผันให้เด็กเข้าเรียนก่อนหรือหลังอายุตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2546 ซึ่งประกาศ ณ วันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ.2546

5. โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร เด็กจะหยุดเรียนเกินกว่าที่กำหนดไว้ดังต่อไปนี้ไม่ได้

5.1 หยุดเรียนเกินเจ็ดวันในหนึ่งเดือน กรณีเด็กที่หยุดเรียนเกินเจ็ดวันในหนึ่งเดือนให้สถานศึกษามีหนังสือแจ้งให้ผู้ปกครองส่งเด็กเข้าเรียนโดยพลัน

5.2 หยุดติดต่อกันเกินห้าวัน กรณีเด็กหยุดเรียนติดต่อกันเกินห้าวันให้สถานศึกษามีหนังสือแจ้งให้ผู้ปกครองส่งเด็กเข้าเรียนโดยพลัน

กรณีผู้ปกครองไม่ส่งเด็กเข้าเรียนตามข้อ 5.1 และ 5.2 สถานศึกษาจะต้องมีการรายงานคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทราบ แล้วแต่กรณีเพื่อกำหนดการให้เด็กเข้าเรียน หรือดำเนินการตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 ซึ่งต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

6. กรณีย้ายเด็กไปเรียนในสถานศึกษาอีกแห่งหนึ่ง ให้ผู้ปกครองแจ้งย้ายต่อสถานศึกษา เพื่อนำหลักฐานการเรียนไปแสดงต่อสถานศึกษาที่รับย้ายเด็ก และให้สถานศึกษาที่รับย้ายเด็กแจ้งการรับย้ายเด็กไปให้สถานศึกษาเดิมทราบ พร้อมรายงานต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแจ้งไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ย้ายเด็กออกได้ทราบเพื่อจำหน่ายออกจากทะเบียน

7. ให้สถานศึกษารายงานจำนวนเด็กในเกณฑ์บังคับที่มาเรียนเป็นประจำทุกปี ในวันทำการแรกของเดือนมิถุนายน ต่อคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

8. ให้เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รักษาการให้เป็นไปตามประกาศนี้

คำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการที่ 2547/6 เรื่อง มอบอำนาจการอนุมัติออกบัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่

คำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการที่ 2547/6 เรื่อง มอบอำนาจการอนุมัติออกบัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ สั่ง ณ วันที่ 7 มกราคม พ.ศ.2547 มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มอบอำนาจการอนุมัติออกบัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2. นายกเทศมนตรีสำหรับปลัดเทศบาล ปลัดเมืองพัทยา นายกองจัดการบริหารส่วนตำบล สำหรับปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ที่ได้มีสถานศึกษาในสังกัด ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สำหรับผู้อำนวยการเขตในกรุงเทพมหานคร

3. ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา สำหรับผู้อำนวยการกองโรงเรียน สำนักการศึกษาสังกัด กรุงเทพมหานคร

4. อธิบดีกรมศิลปากร สำหรับผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์

5. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำหรับประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

6. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาทุกสังกัด

7. นายอำเภอ สำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยทะเบียนนักเรียน พ.ศ.2535

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยทะเบียนนักเรียน พ.ศ.2535 ประกาศ ณ วันที่ 16 เมษายน พ.ศ.2535 มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

1. ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยทะเบียนนักเรียน พ.ศ.2535 ประกาศ วันที่ 16 เมษายน พ.ศ.2535”

2. ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่ปีการศึกษา พ.ศ.2535 เป็นต้นไป

3. ให้ยกเลิก

3.1 ข้อบังคับกระทรวงธรรมการว่าด้วยทะเบียนนักเรียน พ.ศ.2480

3.2 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยทะเบียนนักเรียน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2522

3.3 คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ 2505/353 เรื่องแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับว่าด้วยทะเบียนนักเรียน ลงวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ.2505

4. ในระเบียบนี้

“สถานศึกษา” หมายถึง โรงเรียน วิทยาลัย หรือสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นในลักษณะเดียวกัน

“นักเรียน” หมายความว่า บุคคลซึ่งกำลังศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษาหรือระดับมัธยมศึกษา

“นักศึกษา” หมายความว่า บุคคลซึ่งกำลังศึกษาระดับสูงกว่าระดับมัธยมศึกษา

5. สถานศึกษาต้องใช้ทะเบียนนักเรียนตามแนบท้ายระเบียบนี้

6. ให้สถานศึกษาใช้ทะเบียนนักเรียนเล่มเดียวกันในการลงทะเบียนทั้งนักเรียนที่มีอายุ นอกและในเกณฑ์บังคับเข้าเรียน

7. ให้สถานศึกษาใช้ทะเบียนนักเรียน ตามระเบียบนี้กับนักศึกษาด้วย

8. สถานศึกษาต้องรักษาทะเบียนนี้ไว้เป็นอย่างดีไม่ให้สูญหายหรือเสียหาย

9. สถานศึกษาต้องเขียนชื่อสถานศึกษาและรายการต่างๆ ที่หน้าปกทะเบียนให้สมบูรณ์ ไม่ย่อไม่ตัด และในใบหน้าต้องลงวันที่ เดือน ปี ที่เริ่มใช้ทะเบียนนักเรียนเล่มนี้เป็นตัวอักษร

ทะเบียนนักเรียนต้องให้หัวหน้าหน่วยงานเจ้าสังกัดที่สูงกว่าสถานศึกษาชั้นหนึ่งลงชื่อกำกับ สถานศึกษาเอกชนที่ตั้งอยู่ในส่วนกลางให้ผู้อำนวยการกองทะเบียนลงชื่อกำกับ ที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคให้ศึกษาธิการอำเภอลงชื่อกำกับ

10. ทะเบียนนักเรียนต้องมีเลขเป็นลำดับ ไปทุกหน้า ห้ามแทรกหน้า หรือฉีกออกเป็นอันขาด และห้ามเว้นที่ว่างไว้

11. การลงทะเบียนนักเรียน ตามปกติต้องลงด้วยปากกาหมึกซึมสีดำ ห้ามการขูดลบเพิ่มเติมถ้าเขียนผิดพลาด หรือตก จำเป็นต้องแก้ไข ก็ให้ขีดฆ่าด้วยปากกาหมึกซึมสีแดงโดยประณีตแล้วเขียนใหม่ด้วยปากกาหมึกซึมสีแดง การแก้ไขให้หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้แก้ไขแล้วลงนามวัน เดือน ปี ย่อกำกับไว้ด้วยทุกแห่ง กับให้บันทึกแสดงเหตุผลที่แก้ไขไว้ในสมุดหมายเหตุรายวันด้วย

การลงทะเบียนนักเรียนลงแล้วให้เป็นแล้วไป จะคัดลอกขึ้นหน้าใหม่ไม่ได้ นอกจากได้รับอนุญาตจากหัวหน้าหน่วยงานเจ้าสังกัดที่สูงกว่าสถานศึกษาอีกชั้นหนึ่ง สถานศึกษาเอกชนที่ตั้งอยู่ในส่วนกลางต้องได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการกองทะเบียนที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคต้องได้รับอนุญาตจากศึกษาธิการอำเภอ

12. สถานศึกษาเด็กเข้าเรียนวันใดต้องลงทะเบียนในวันนั้น

13. การลงทะเบียนแก้ไข วัน เดือน ปีเกิดในทะเบียนนักเรียนให้ปฏิบัติ ดังนี้

13.1 การลงทะเบียน วัน เดือน ปีเกิด ในทะเบียนนักเรียน กรณีการรับนักเรียนและนักศึกษาที่ยังไม่เคยเข้าเรียนในสถานศึกษามาก่อน ให้สถานศึกษาเรียนเอกสารประกอบการลงทะเบียนตามลำดับความสำคัญ คือ สูติบัตรตัวจริง หรือสำเนาสูติบัตร หรือสำเนาทะเบียนคนเกิด ถ้าไม่มีสูติบัตรตัวจริง หรือสำเนาสูติบัตร หรือสำเนาทะเบียนคนเกิด ให้นักเรียนสำเนาทะเบียนบ้านฉบับที่เข้าบ้านยึดถือไว้

การลงวัน เดือน ปีเกิด ในทะเบียนนักเรียนและนักศึกษาที่เคยเข้าเรียนในสถานศึกษามาแล้ว ให้เรียกสำเนาทะเบียนบ้านฉบับที่เข้าบ้านยึดถือไว้มาตรวจสอบ วัน เดือน ปีเกิด กับหลักฐานแสดงวุฒิจากสถานศึกษาเดิม ถ้าหลักฐานวัน เดือน ปีเกิด ไม่ตรงกัน ให้เรียกสูติบัตรตัวจริง หรือสำเนาสูติบัตร หรือสำเนาทะเบียนคนเกิด ถ้าไม่อาจเรียกสูติบัตรตัวจริง หรือสำเนาสูติบัตร หรือสำเนาทะเบียนบ้านคนเกิดได้ ให้ลงหลักฐานวัน เดือน ปีเกิด ในทะเบียนนักเรียนตามสำเนาทะเบียนบ้านฉบับที่เข้าบ้านยึดถือไว้

13.2 การแก้ไขวัน เดือน ปีเกิด ในทะเบียนนักเรียน กรณีการรับนักเรียนและนักศึกษาที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง ซึ่งมีใช้ความผิดพลาดของสถานศึกษา ให้ผู้ขอแก้ไขนำหลักฐานซึ่งทางราชการออกให้มาแสดงตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

13.2.1 สูติบัตร หรือทะเบียนคนเกิด

13.2.2 ถ้าเอกสารหลักฐานตามข้อ 13.2.1 สูญหาย หรือถูกทำลายก็ให้ส่งเอกสารอื่นๆ ที่ทางราชการออกให้อาทิเช่น สำเนาทะเบียนบ้าน ทะเบียนคนต่างด้าว บัตรประจำตัวประชาชน เป็นต้น

13.2.3 ในกรณีที่ปรากฏว่าเอกสารหลักฐานตามข้อ 13.2.2 ที่ทางราชการออกให้นั้น วัน เดือน ปีเกิด ไม่ตรงกัน ให้พิจารณาข้อเท็จจริงเป็นรายๆ ไป

13.2.4 การแก้ไขวัน เดือน ปีเกิดในทะเบียนนักเรียน ซึ่งเป็นความผิดพลาดของสถานศึกษา เช่น การเขียนผิดพลาด สะกดการันต์ผิด เป็นต้น ให้หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้แก้ไขกำกับให้ลงบันทึกแสดงผลที่แก้ไขไว้ในสมุดหมายเหตุรายวันด้วย

การแก้ไขวัน เดือน ปีเกิดของนักเรียน หรือนักศึกษา เป็นกรณีที่จะต้องจัดทำทะเบียนเก็บไว้เป็นหลักฐานที่จังหวัด หรือที่กรมเจ้าสังกัด เช่น นักเรียนทุนต่างๆ เป็นต้น เมื่อผู้มีอำนาจได้ส่งให้แก้ไขแล้วให้รายงานผู้ว่าราชการจังหวัด หรือกรมเจ้าสังกัดทราบด้วย

14. การแก้ไขชื่อตัว ชื่อสกุล ของนักเรียน หรือนักศึกษา หรือบิดามารดาในทะเบียนนักเรียน ให้ปฏิบัติ ดังนี้

14.1 ในกรณีขอเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล ให้ผู้ขอแก้ไขนำหลักฐานการอนุญาตให้เปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล ซึ่งทางราชการได้ออกให้มาแสดง

14.2 ในกรณีที่ชื่อตัว ชื่อสกุล ของนักเรียน หรือนักศึกษาปัจจุบันไม่ตรงกับความเป็นจริง ซึ่งไม่ใช่ความผิดพลาดของสถานศึกษา ให้ผู้ขอแก้ไขนำหลักฐาน หรือทางราชการออกให้มาแสดงตามลำดับความสำคัญ เช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในข้อ 13.2

ในกรณีตามข้อ 14.1 และข้อ 14.2 ถ้าเป็นนักเรียนที่อยู่ในเกณฑ์บังคับเข้าเรียนตามกฎหมายว่าด้วยการประถมศึกษา ให้หัวหน้าหน่วยงานเจ้าสังกัดที่สูงกว่าสถานศึกษาชั้นหนึ่งเป็นผู้พิจารณาอนุญาต สถานศึกษาเอกชนที่ตั้งอยู่ในส่วนกลางให้ผู้อำนวยการกองทะเบียน เป็นผู้พิจารณาอนุญาต ที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาคให้ศึกษาธิการอำเภอเป็นผู้พิจารณาอนุญาต ส่วนนักเรียนหรือนักศึกษาที่ไม่อยู่ในเกณฑ์บังคับเข้าเรียนตามกฎหมายว่าด้วยการประถมศึกษา ให้หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้พิจารณาแก้ไขได้ กับให้ลงบันทึกแสดงผลที่แก้ไขไว้ในสมุดหมายเหตุรายวันด้วย

14.3 ในกรณีที่ชื่อตัว ชื่อสกุล เกิดผิดพลาดจากโรงเรียนเอง เช่น การเขียนผิดพลาด สะกดการันต์ผิด เป็นต้น ให้หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้ขอแก้ไข กับให้ลงบันทึกแสดงผลที่แก้ไขไว้ในสมุดหมายเหตุรายวันด้วย

15. นักเรียนคนใดเป็นเด็กที่อยู่ในเกณฑ์บังคับเข้าเรียนตามกฎหมายว่าด้วยการประถมศึกษาจะจำหน่ายนักเรียนออกจากทะเบียนด้วยประการใด ๆ ไม่ได้ เว้นแต่ได้รับคำสั่งจากหัวหน้าหน่วยงานเจ้าสังกัดที่สูงกว่าสถานศึกษาชั้นหนึ่ง ส่วนสถานศึกษาประเภทอื่นให้เป็นไปตามระเบียบการของกรมเจ้าสังกัด

กรณีการย้ายนักเรียนในอีกสถานศึกษาในต่างอำเภอ หรือกรณีย้ายนักเรียนระหว่างเรียนในเขตอำเภอเดียวกัน การจำหน่ายนักเรียนออกจากทะเบียนนักเรียนให้เป็นไปตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา

หากเป็นโรงเรียนเอกชน สถานศึกษาจะจำหน่ายนักเรียนที่อยู่ในเกณฑ์บังคับเข้าเรียนตามกฎหมายว่าด้วยการประถมศึกษาด้วยประการใด ๆ ไม่ได้ เว้นแต่ได้รับคำสั่งจากผู้อำนวยการกองทะเบียนสำหรับสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในส่วนกลาง หรือศึกษาธิการอำเภอ สำหรับสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค

16. การลงรายงานต่างๆ ในทะเบียนนักเรียนให้ปฏิบัติตามคำอธิบายการใช้ทะเบียนนักเรียนทำทะเบียนนี้ และให้ถือว่าคำอธิบายการใช้ทะเบียนนักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของทะเบียนนี้ด้วย

17. สำหรับสถานศึกษาที่มีกฎหมายกำหนดในเรื่องนี้ไว้แล้ว ให้ถือปฏิบัติตามกฎหมายนั้น

18. ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการรักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยหลักฐานวัน เดือน ปีเกิดในการรับนักเรียนเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2535

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยหลักฐานวัน เดือน ปีเกิดในการรับนักเรียนเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2535 ประกาศ ณ วันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2535 มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

1. ระเบียบนี้ เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยหลักฐานวันเดือน ปีเกิดในการรับนักเรียนเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2535”

2. ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไปบรรดาระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งอื่นใดที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

3. ให้ยกเลิกระเบียบกระทรวงธรรมการว่าด้วยหลักฐานวัน เดือน ปีเกิดในการรับนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2522

4. ในระเบียบนี้

“นักเรียน” หมายความว่า บุคคลซึ่งกำลังศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษาหรือระดับมัธยมศึกษา

“นักศึกษา” หมายความว่า บุคคลซึ่งกำลังศึกษาระดับสูงกว่าระดับมัธยมศึกษา

“สถานศึกษา” หมายความว่า โรงเรียน วิทยาลัย หรือสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นในลักษณะเดียวกัน

“หัวหน้าสถานศึกษา” หมายความว่า ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ อธิการหรือหัวหน้าสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นในลักษณะเดียวกัน

“หลักฐานการศึกษา” หมายความว่า เอกสารอันเป็นหลักฐานการศึกษาของนักเรียน นักศึกษา ได้แก่ ทะเบียนนักเรียนนักศึกษา สมุดประจำตัวนักเรียนนักศึกษา สมุดประจำชั้น บัญชีเรียกชื่อในการส่งตัวนักเรียนนักศึกษา หลักฐานแสดงผลการเรียน ประกาศนียบัตร หรือเอกสารอื่นใดในลักษณะเดียวกัน หรือเอกสารที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เป็นหลักฐานทางการศึกษาตามระเบียบนี้ (รัฐวุฒิ ก่องขัน, 2550, หน้า 5-12)

5. การรับนักเรียนในกรณีที่ไม่เคยเข้าเรียนในสถานศึกษามาก่อน ให้สถานศึกษาเรียกหลักฐานดังต่อไปนี้ เพื่อนำมาลงหลักฐานทางการศึกษา คือ

5.1 สูติบัตร หรือสำเนาสูติบัตร

5.2 ในกรณีที่ไม่มีหลักฐานตามข้อ 5.1 ในเรียกสำเนาทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้านหรือหลักฐานที่ทางราชการจัดทำขึ้นในลักษณะเดียวกัน

5.3 ในกรณีที่ไม่มีหลักฐานตามข้อ 5.1 หรือ 5.2 ให้เรียนหลักฐานของทางราชการตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้ได้

5.4 ในกรณีที่ไม่มีหลักฐานตามข้อ 5.1 หรือ 5.2 หรือข้อ 5.3 ให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองหรือองค์กรสาธารณประโยชน์ ทำบันทึกเจ้าทะเบียนประวัติเด็กตามรายละเอียดที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ในกรณีที่ไม่มีบุคคล หรือองค์กรตามข้อนี้ให้ชักถามประวัติเด็กเพื่อนำลงรายการบันทึกแจ้งทะเบียนประวัติเด็ก และให้ถือว่าบันทึกแจ้งทะเบียนประวัติตามข้อ 5.4 นี้ เป็นหลักฐานที่จะนำมาลงหลักฐานทางการศึกษา

6. ให้ สถานศึกษาจัดทำสำเนา หรือภาพถ่ายเอกสารหลักฐานตามข้อ 5 แล้วแต่กรณี โดยให้หัวหน้าสถานศึกษา หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายลงนามรับรองในสำเนาหรือภาพถ่ายเก็บไว้เป็นหลักฐานและคืนต้นฉบับแก่ผู้ปกครอง

7. ในกรณีที่เด็กใช้หลักฐานตามข้อ 5.3 หรือ 5.4 ให้สถานศึกษาถือเป็นภาระหน้าที่ที่จะแจ้ง ชี้แจง ให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็ก หรือองค์กรสาธารณประโยชน์หรือตัวเด็กเองไปดำเนินการให้ได้มาซึ่งหลักฐานตามข้อ 5.1 หรือ 5.2 แล้วแต่กรณี

ในขณะที่นักเรียนนักศึกษาอยู่ในสถานศึกษา เมื่อปรากฏว่ามีหลักฐานตามกฎหมายว่าด้วยทะเบียนราษฎรมาแสดงภายหลังให้สถานศึกษาแก้ไขหลักฐานทางการศึกษาให้เป็นไปตามหลักฐานดังกล่าว โดยให้ถือปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการนั้น

8. การบันทึกหลักฐานทางการศึกษาให้สถานศึกษาปฏิบัติตามคำชี้แจงหรือข้อกำหนดที่ให้ปฏิบัติตามระเบียบนี้

ในกรณีที่ใช้หลักฐานตามข้อ 5.3 หรือ 5.4 ให้หัวหน้าสถานศึกษาบันทึกพร้อมกับลงนามกำกับไว้ในหลักฐานทางการศึกษาตามรายละเอียดคำชี้แจงประกอบระเบียบนี้

9. ให้เป็นหน้าที่ของหัวหน้าสถานศึกษาในอันที่จะรับเด็กที่อยู่ในวัยการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการประถมศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา และในกรณีที่เด็กย้ายที่อยู่ให้อำนวยความสะดวกและแนะนำให้เข้าสถานศึกษาที่ใกล้กับสถานที่อยู่ใหม่

10. ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการรักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจตีความวินิจฉัยรวมทั้งออกประกาศ คำสั่ง ข้อกำหนด และจัดทำคำชี้แจงให้เป็นไปตามระเบียบนี้

แนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร และเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย มีสาระสำคัญดังนี้

1. เด็กที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรที่จะแสดงยืนยันถึงสัญชาติ วัน เดือน ปีเกิด และถิ่นที่อยู่ ได้แก่ เด็กเร่ร่อน เด็กที่ติดตามผู้ปกครองไปทำงานต่างถิ่น เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กที่ถูกเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์ หรือเด็กด้วยโอกาส กลุ่มอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันให้ศึกษาได้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา

2. บุตรชาวเขาให้ศึกษาได้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา

3. บุตรชาวลาว ที่มีหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทยให้ศึกษาได้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา (รัฐวุฒิ ก่องจันทร์, 2550, หน้า 5-16)

การศึกษาพิเศษในพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545

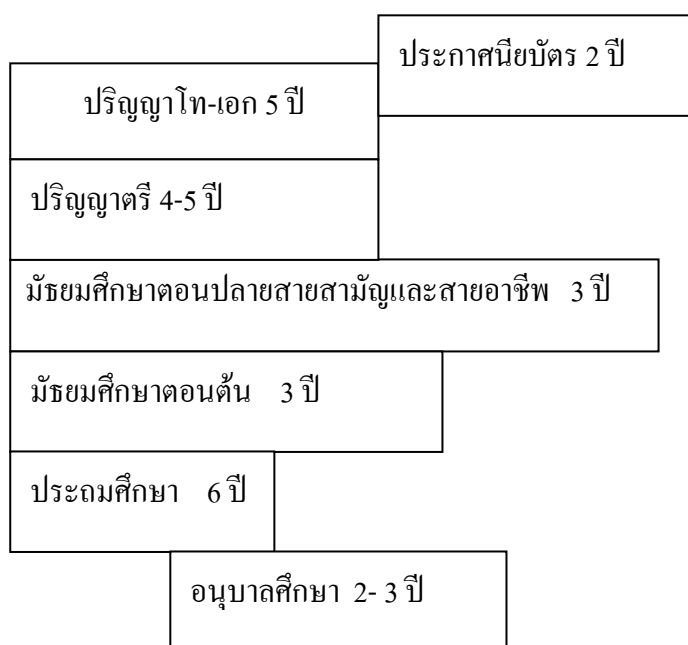
การจัดการศึกษา 3 รูปแบบ พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับพ.ศ.2545 วรรค 4 ของมาตรา 15 กำหนดว่าสถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือจัดทั้ง 3 รูปแบบก็ได้เดิมสถานศึกษาจัดได้เฉพาะการศึกษาในระบบโรงเรียนเท่านั้น แต่ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเปิดโอกาสให้แล้วก็ตาม ในขณะนี้ยังไม่ปรากฏว่าสถานศึกษาใดให้ความสำคัญ

และให้ความสนใจที่จะจัดการศึกษาพร้อมกันทั้ง 3 รูปแบบ ต้องมีนโยบายส่งเสริม สนับสนุนและทำการทดลองเพื่อหาต้นแบบในการดำเนินการต่อไป

การศึกษาในระบบ

การศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบันกิจกรรมกว่าร้อยละ 98 เป็นการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้ให้คำอธิบายว่า การศึกษาในระบบเป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

ในปัจจุบัน สถานศึกษาของไทยจัดการศึกษาในระบบเป็นระดับต่างๆ เหมือนกับสากลคือ ระดับอนุบาล ซึ่งอนุบาลนั้นมีอยู่ 2 ระบบ คือ อนุบาล 3 ปี และอนุบาล 2 ปี ระดับประถมศึกษา 6 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญหรือสายอาชีพอีก 3 ปี และระดับอุดมศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ อุดมศึกษาก่อนปริญญาตรี ส่วนใหญ่เป็นหลักสูตร 2 ปี หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง และหลักสูตรอื่นๆ ที่เทียบเท่าระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา

ภาพที่ 2 ระบบการศึกษาไทย

จากแผนภูมิจะเห็นได้ว่า ระบบการศึกษาไทยของเราเป็นระบบที่แข็งและตายตัว เน้นให้ความสำคัญกับการศึกษาในระบบเพียงอย่างเดียว แม้กระทั่งการศึกษาระดับอนุบาลซึ่งนักการศึกษาหลายคนมีความเห็นว่าจะเป็นการจัดการศึกษาแบบ “นอกระบบโรงเรียน” มากกว่า

ที่ผ่านมารจัดการศึกษาของเด็กอนุบาลเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงมีผู้พยายามจะให้มีหลักสูตร การวัดผล และกำหนดเวลาเรียนที่ชัดเจน ซึ่งทำให้คิดเพี้ยนไปจากปรัชญาและวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของอนุบาล (Kindergarten) กล่าวคือ เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะเรียนของเด็กมากกว่าที่ขีดเขียนความรู้ให้

การศึกษาในระดับอนุบาลนั้น ควรจะให้เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน หรือจะให้เป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ และต้องอธิบายกับพ่อแม่ของเด็กให้เข้าใจ เพราะในปัจจุบันอนุบาลของไทย เป็นการศึกษาในระบบที่เข้มมาก เด็กมาอยู่ที่โรงเรียนทั้งวันและต้องเรียนเกือบเต็มวัน จะมีเวลาว่างอยู่บ้างก็ตอนที่เด็กได้นอนตอนบ่ายเท่านั้น

ปัญหาสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่โรงเรียนต้องพิจารณาและทบทวนเรื่องอนุบาลศึกษา คือ ในการกำหนดพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับใหม่นั้น อายุเด็กเข้าเรียนอนุบาล 1 สำหรับอนุบาลประเภท 3 ปี จะเริ่มต้นที่อายุ 2 ปี 4 เดือน ซึ่งในแง่ความพร้อมดูเหมือนว่าเด็กจะไม่พร้อม ดังนั้นควรยกเลิกอนุบาล 3 ปี ให้เหลือ 2 ปี เพื่อให้เด็กที่เข้าเรียนนั้นมีอายุ 3 ปี 4 เดือนในวันที่ 1 มกราคมหรือไม่

ส่วนการศึกษาในระดับประถมศึกษาชั้นนั้น ขณะนี้รัฐบาลสามารถจัดให้ได้เกือบครบทุกคน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นก็เกือบครอบคลุมประชากรทุกคนในกลุ่มอายุ การศึกษาในระบบตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้นนั้น ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ถือเป็นการศึกษาภาคบังคับ และกำลังส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนต่อถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามนโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี

ถ้าโรงเรียนจัดการศึกษาเองโดยลำพังอย่างที่เป็มา การศึกษาขั้นพื้นฐานก็จะเป็นระบบที่แจ่งจนเกินไป ไม่มีความหลากหลายและไม่สอดคล้องกับหลักจิตวิทยาการเรียนรู้และจิตวิทยาพัฒนาการของผู้เรียน แต่ถ้โรงเรียนเปลี่ยมาจัดการศึกษาร่วมกับสถาบันต่างๆ ในลักษณะของเครือข่ายก็จะช่วยให้การศึกษาในระบบมีความยืดหยุ่นมากขึ้น

สำหรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้น เป็นที่ทราบกันดีว่าเป็นการศึกษาในระบบที่แจ่งเหมือนกับโรงเรียน แต่ในอนาคตถ้สถาบันอุดมศึกษาจะจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และให้มีกรเทียบโอนผลการเรียนรู้ก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้คนไทยได้เข้าถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษามากขึ้น เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลายสอดคล้องกับชีวิตจริงมากขึ้นด้วย

การศึกษานอกระบบ

“การศึกษานอกระบบ” เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการ

สำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

เดิมประเทศไทยเน้นการจัดการศึกษาในระบบสำหรับเด็กในวัยเรียน และการศึกษานอกระบบสำหรับผู้ใหญ่ แต่ถ้าวินิจฉัยความหมายตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จะพบว่าการศึกษาในระบบเป็นทางเลือกหนึ่ง การศึกษานอกระบบก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง การศึกษานอกระบบจะมีความยืดหยุ่นและหลากหลายมากกว่าการศึกษาในระบบ ดังนั้น ใครก็ตามที่ไม่สามารถเข้ารับการการศึกษาในระบบ เช่น คนพิการ คนป่วย ซึ่งมีอายุอยู่ในวัยเรียนก็สามารถที่จะเลือกศึกษานอกระบบได้

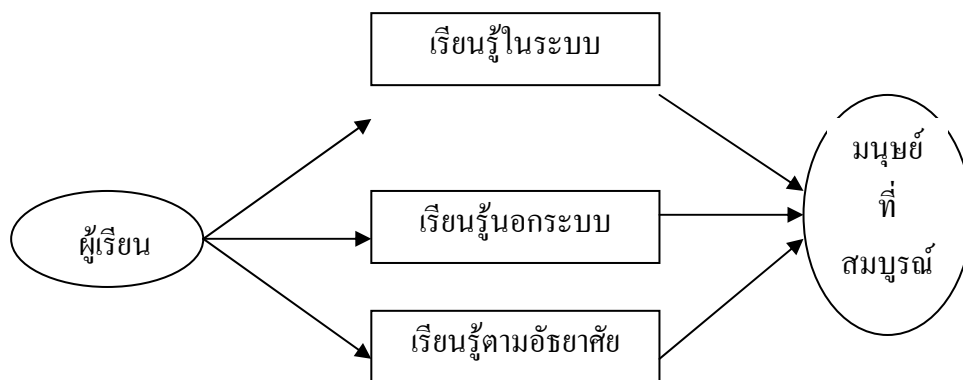
อย่างไรก็ตาม การศึกษานอกระบบจะต้องได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น รวมทั้งเปิดโอกาสให้เครือข่ายหรือสถาบันต่างๆ ในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มากขึ้นด้วย

การศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ

จากความหมายจะเห็นได้ชัดว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาตามความสนใจ โดยยึดหลักว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ตามมาตรา 22 เรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต จากบุคคลอื่น จากแหล่งเรียนรู้ จากสภาพแวดล้อม และสื่อต่างๆ ดังนั้น สื่อ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรืออินเทอร์เน็ต ล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการให้การศึกษาตามอัธยาศัย

โดยปกติการศึกษาตามอัธยาศัย จะเป็นการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของบุคคลในระบะสั้นๆ เน้นในเรื่องของชีวิต เน้นให้บุคคลได้เรียนรู้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จึงได้กำหนดให้ “บุคคล” เป็นผู้เรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย เมื่อบุคคลนั้นได้เรียนรู้ มีความรู้ มีเจตคติและทักษะที่ใกล้เคียงกับเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ บุคคลนั้นก็สามารที่จะนำเอาความรู้ที่ได้รับมาเทียบโอนเพื่อรับประกาศนียบัตรไปใช้แสดงฐานะแห่งการเรียนรู้ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาต่อหรือการประกอบอาชีพต่อไป

ภาพที่ 3 การเรียนรู้ 3 ระบบ

แต่ในอนาคต การเรียนที่ว่าด้วยอาชีพจะมาจากการเรียนและการประกอบอาชีพจริงๆ โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษานั้น การเรียนสายอาชีพจำเป็นต้องให้สัดส่วนของคะแนนหรือการยอมรับที่มาจาก การประกอบอาชีพจริงให้มากขึ้นกว่าในปัจจุบัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ ปัญหาการเรียนเกษตรกรรมและคหกรรมศาสตร์ ซึ่งล้มเหลวมาโดยตลอด เนื่องจากเราเรียนแยกกันระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ แต่ต่อจากนี้ไป การเรียนต้องเน้นเรื่อง การปฏิบัติจริง ซึ่งการปฏิบัติจริงก็คือการประกอบอาชีพนั่นเอง

ขณะนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ร่วมกับศาสตราจารย์นายแพทย์ กระแสร์ ชนวงษ์ จัดทำนโยบาย “การรับรองประสบการณ์แรงงานไทยที่กลับจากต่างประเทศ” แล้ว เนื่องจากเห็นว่าแรงงานไทยที่ทำงานต่างประเทศ และสามารถนำเงินรายได้เข้าประเทศปีละหลายล้านบาทนั้น แท้จริงแล้วเขากลับมาพร้อมกับความรู้และประสบการณ์จากการทำงานจริงในประเทศที่มีการพัฒนาอย่างมากทางด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี เช่น ประเทศอิสราเอล ไต้หวัน สิงคโปร์ คูเวต เป็นต้น ถ้ามีการรับรองประสบการณ์และเทียบโอนเข้ากับระบบการศึกษา จะช่วยให้แรงงานเหล่านี้สามารถมีคุณวุฒิสำหรับศึกษาต่อ หรือทำงานได้

หน่วยงานที่จะดำเนินการเรื่องการเทียบโอนประสบการณ์ควรเป็น “สถานศึกษา” ถ้าเราจัดระบบการเทียบโอนสำเร็จ ปัญหาเรื่องผู้สำเร็จการศึกษาของเราขาดประสบการณ์ในการทำงานจริง ก็จะหมดไป ค่าใช้จ่ายในการศึกษากลุ่มอาชีพที่เราต้องลงทุนไปมากเพื่อซื้ออุปกรณ์มาใช้ในสถานศึกษาก็จะเปลี่ยนไป ผู้เรียนทุกคนทุกระดับจะเรียนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพและอาชีพต่างๆ ได้จากแหล่งอาชีพ

ระบบการเทียบโอนผลการศึกษา

การศึกษาของประเทศไทยในอดีต ก็ได้เปิดโอกาสให้มีการเทียบโอนหรือการสอบเทียบความรู้ เพียงแต่ไม่ได้มีการพัฒนาระบบให้ชัดเจน เช่น การศึกษาของคณะสงฆ์ ซึ่งไม่เน้นเรื่องการ

สอนเน้นเรื่องการสอบอย่างเดียว แต่ก็ถือว่าเป็นการเทียบโอนความรู้ที่ได้มาระหว่างการศึกษารูปแบบ 3 รูปแบบ

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 15 ได้กำหนดเรื่องการเทียบโอนไว้อย่างเป็นระบบ โดยให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบก็ได้ เช่น ระหว่างการศึกษาในระบบกับในระบบ การศึกษาในระบบกับนอกระบบและการศึกษาในระบบกับตามอัธยาศัย นอกจากนี้ ยังได้กำหนดว่า ไม่ว่าจะเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม ผู้เรียนมีโอกาสจะเทียบโอนผลการเรียนข้ามสถาบันกันได้

ในประเทศไทยการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างสถานศึกษายังมีข้อจำกัดค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษา แต่ภายใต้กฎกระทรวงตามที่กระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัยได้ริเริ่ม ทำไว้ จะทำให้มีการเทียบโอนระหว่างสถานศึกษาเกิดขึ้น

สิ่งที่เห็นว่าโดดเด่นมากที่กฎหมายนี้เปิดโอกาสให้ก็คือเทียบโอนความรู้จากการฝึกอาชีพ ซึ่งจัดโดยหน่วยงานในกระทรวง และหน่วยงานอื่น ไม่ว่าจะเป็นกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กองทัพหรือกระทรวงอื่นๆ แต่สุดท้ายของการเทียบโอนก็คือ การเทียบโอนประสบการณ์จากการทำงานซึ่งเดิมนั้นประเทศไทยมีหลักสูตร กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ แต่ก็ถือว่าเป็นการเรียนวิชา เรายังไม่ยอมรับความรู้ที่เกิดจากการประกอบอาชีพของกลุ่มคนต่างๆ จริงๆ เป็นการเรียนรู้ที่แท้จริง ไม่ใช่การเรียนหลอกๆ หรือการสร้างสถานการณ์บนกระดานอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

จึงอยากให้ผู้บริหารสถานศึกษาทำการศึกษารูปแบบและทดลองตามกฎกระทรวง แล้วท่านจะเห็นประโยชน์อย่างมหาศาลจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ได้กำหนดว่า โรงเรียนจะต้องจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

โรงเรียน 24 ชั่วโมง

โลกของการดำรงชีวิตและโลกของการประกอบธุรกิจในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงไป ไม่ได้มีเพียง 8 ชั่วโมง อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ขณะนี้เราจะพบว่าการทำงานในโรงงานหลายแห่งมีระยะเวลาทำงานมากกว่า 8 ชั่วโมง หลายโรงงานทำเป็น 2 ผลัด 16 ชั่วโมง และมีโรงงานจำนวนมากที่ทำงาน 3 ผลัด 24 ชั่วโมง

สถานีวิทย์และโทรทัศน์ที่รายงานข่าวหรือให้ความบันเทิงตลอด 24 ชั่วโมง มีมากขึ้น สถานประกอบการหลายแห่งในปัจจุบันให้บริการแก่ลูกค้าเกิน 8 ชั่วโมง ก็เพิ่มขึ้น เช่น ร้านค้าปลีก เซเว่นอีเลเว่น (7-Eleven) ให้บริการวันละ 24 ชั่วโมง เมื่อโลกแคบลงกิจกรรมการติดต่อสื่อสารทำได้มากขึ้นและทำได้ตลอดเวลา ดังนั้นจึงมีแนวโน้มว่าวิถีชีวิตของโลกในอนาคต คือ จะต้องทำงานมากกว่า 8 ชั่วโมง

การให้บริการด้านการศึกษาที่เช่นกัน โดยเฉพาะเมื่อเรามีรูปแบบการศึกษาในระบบนอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษาในอนาคตจะต้องเริ่มคิดเรื่องการให้บริการ “การศึกษา 24 ชั่วโมง” ซึ่งขณะนี้สถานศึกษาหลายแห่งได้เริ่มดำเนินการแล้ว โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาที่ให้บริการการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ ก็ได้เปิดให้บริการตลอดเวลา เพียงแต่ยังไม่มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและจริงจัง มีสถานศึกษาบางแห่งเท่านั้นที่ทำได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการใช้อาคารสถานที่ในช่วงตอนกลางคืนและหรือวันเสาร์-อาทิตย์ เพื่อเปิดสอนภาคพิเศษ

สถานศึกษาทุกระดับ น่าจะเริ่มคิดเรื่องการใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ที่มีอยู่ ประเทศไทยเรามีการลงทุนมากมายในการก่อสร้างอาคารสถานที่ แต่การใช้ประโยชน์ไม่ค่อยคุ้มค่า โรงเรียนส่วนใหญ่เปิดสอนระหว่างเวลา 16.00-8.00 น. เท่านั้น จึงอยากเห็นสถานศึกษาในอนาคตให้บริการการศึกษาหลายรอบ เช่น ระหว่างเวลา 16.00-8.00 น. เป็นการศึกษาในระบบ หลังจากนั้นเปิดต่อไปถึง 22.00 น. สำหรับการศึกษานอกระบบและอาจเปิดสอนแบบออนไลน์ เป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาจะเป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการศึกษาของประเทศไทยได้มาก

ในปัจจุบันประเทศไทยเรามีค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาสูงมาก เนื่องจากเราทำงานแบบต่างคนต่างทำ เช่น โรงเรียนจัดเฉพาะการศึกษาในระบบส่วนการศึกษานอกโรงเรียนก็ต้องสร้างศูนย์ขึ้นมาใหม่สำหรับจัดการศึกษานอกระบบ ทั้งๆ ที่สามารถใช้ประโยชน์จากสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แล้ว ต่อไปคนไทยทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนปกติ คนพิการ คนด้อยโอกาส คนที่มีความสามารถพิเศษ มีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปีและการศึกษาก็มี 3 ระบบ ทั้งด้านการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งสามารถเทียบโอนระหว่างกันได้ ดังนั้น บรรดาผู้เรียนจึงมีหลากหลาย ระบบการศึกษาก็มีหลากหลายและสถานศึกษาก็มีหลากหลายรูปแบบ

โรงเรียนนิติบุคคล จะต้องเปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับผู้เรียนใหม่ว่าเป็นลูกค้าผู้มารับบริการ การศึกษาซึ่งมีหลายประเภท การจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน ต้องไม่จัดการศึกษาแบบเป็นสื่อไหล แต่เป็นสื่อที่ตัดใจให้พอดีสำหรับลูกค้าแต่ละคน เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการพัฒนาตามธรรมชาติของเขา และพัฒนาได้เต็มศักยภาพทุกคน โรงเรียนใดที่ผู้บริหารและครูยังอยู่กับความคิดเดิมๆ ว่าจัดการศึกษาเฉพาะเด็กปกติเท่านั้น ก็ต้องปรับความคิดใหม่ จำแนกนักเรียนเป็นรายบุคคล แล้วจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับแต่ละคนให้ได้ (รุ่ง แก้วแดง, 2546, หน้า 77-87)

นโยบายรัฐบาลเรียนฟรี 15 ปี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 49 ได้บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียนและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 10 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียนซึ่งเป็นข้อกำหนดที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีรัฐบาลของ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีได้กำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการตามเจตนารมณ์ดังกล่าวในปีแรก โดยกำหนดไว้ในข้อ 1.3 การลดค่าครองชีพของประชาชนข้อ 1.3.1 ว่า ให้ทุกคนมีโอกาสรับการศึกษาฟรี 15 ปี โดยสนับสนุนค่าในวิชาหลักให้แก่ทุกสถานศึกษาจัดให้มีชุดนักเรียนและอุปกรณ์การเรียนฟรีให้ทันในปีการศึกษา 2552 และสนับสนุนค่าเล่าเรียนอื่นๆ เพื่อลดรายจ่ายต่างๆ ที่สถานศึกษาเรียกเก็บจากผู้ปกครอง อีกทั้งนโยบายของรัฐบาลด้านการศึกษาข้อ 3.1.4 กำหนดว่า จัดให้ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาฟรี 15 ปี ตั้งแต่อนุบาลไปจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้เกิดความเสมอภาคและความเป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาส ทั้งผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ผู้บกพร่องทางร่างกายและสติปัญญาและชนต่างวัฒนธรรมทั้งยกระดับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชน กิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรวมทั้งยกระดับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชน กิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดสรรงบประมาณให้แก่สถานศึกษา สำหรับบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้เองตามวัตถุประสงค์ใน 4 กิจกรรม ได้แก่

1. กิจกรรมวิชาการ โดยจัดอย่างน้อย 1 ครั้ง ต่อคนต่อปี
2. กิจกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น ถ่ายลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี โดยจัดอย่างน้อย 1 ครั้ง ต่อคนต่อปี
3. ทักษะศึกษานอกสถานที่ โดยจัดอย่างน้อย 1 ครั้ง ต่อคนต่อปี
4. บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศหรือคอมพิวเตอร์ โดยจัดอย่างน้อย 40 ชั่วโมง ต่อคนต่อปี

การดำเนินการของสถานศึกษาแต่ละแห่งนั้นคณะกรรมการสถานศึกษาและภาคี 4 ฝ่ายควรจะมีการพิจารณาร่วมกัน โดยคำนึงผลสัมฤทธิ์ด้านคุณภาพที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นหลัก

กฎหมายต่างประเทศ

ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหมู่เกาะ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงในมหาสมุทรแปซิฟิก มีประชากรประมาณ 12.3 ล้านคน ชาวญี่ปุ่นเป็นเชื้อชาติผสมระหว่างพวกมอญโกลอยด์กับชาวเกาะทะเลใต้ ชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธลัทธิชินโต โดยที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ โดยมีพระเจ้าจักรพรรดิเป็นประมุข และนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาล

ประเทศญี่ปุ่นได้ปฏิรูปการศึกษาครั้งแรกในสมัยเมจิ ซึ่งเป็นระยะเวลาการเปิดประเทศเพื่อพัฒนาประเทศให้ทันสมัย และสร้างความเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมให้แก่ประเทศ การปฏิรูปการศึกษาครั้งที่ 2 ดำเนินภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เพื่อกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลาง คือกระทรวงศึกษาธิการไปยังคณะกรรมการศึกษาจังหวัดและคณะกรรมการการศึกษาอำเภอ นอกจากนี้ในการปฏิรูปการศึกษา ได้มุ่งปรับปรุงเนื้อหาให้คนญี่ปุ่นมุ่งแสวงหาสันติภาพในระบอบประชาธิปไตย จุดเปลี่ยนที่สำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ดังจะเห็นได้จากการกำหนดเรื่องการศึกษาไว้ในรัฐธรรมนูญว่า ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกันตามความสามารถและตามกฎหมาย และประชาชนทุกคนมีหน้าที่ให้บุตรธิดาในความปกครองเข้ารับการศึกษาที่กฎหมายกำหนด การศึกษาภาคบังคับจะต้องเป็นการศึกษาแบบให้เปล่า รัฐธรรมนูญจึงได้ตรากฎหมายแม่บททางการศึกษาขึ้น

ความจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษา

ญี่ปุ่นได้ปฏิรูปการศึกษาครั้งแรกในสมัยเมจิ ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาของการเปิดประเทศเพื่อพัฒนาประเทศให้ทันสมัย และสร้างความเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมให้แก่ประเทศ การปฏิรูปการศึกษาครั้งที่ 2 ดำเนินการภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เพื่อกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลาง คือ กระทรวงศึกษาธิการไปยังคณะกรรมการศึกษาจังหวัด และคณะกรรมการการศึกษาอำเภอ นอกจากนี้ในการปฏิรูปการศึกษา ได้มุ่งปรับปรุงเนื้อหาให้คนญี่ปุ่นมุ่งแสวงหาสันติภาพในระบอบประชาธิปไตย จุดเปลี่ยนที่สำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ดังจะเห็นได้จากการกำหนดเรื่องการศึกษาไว้ในรัฐธรรมนูญว่า ประชาชนทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาที่เท่าเทียมกันตามความสามารถและตามกฎหมาย และประชาชนทุกคนมีหน้าที่ให้บุตรธิดาในความปกครองเข้ารับการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด การศึกษาภาคบังคับจะต้องเป็นการศึกษาแบบให้เปล่า และจากรัฐธรรมนูญนี้จึงได้มีการตรากฎหมายแม่บททางการศึกษาขึ้น

การปฏิรูปการศึกษาครั้งล่าสุดนี้ เริ่มเมื่อปี พ.ศ.2527 และเริ่มปฏิรูปในปี พ.ศ.2530 การปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมประเทศเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เนื่องจากว่า ญี่ปุ่นกำลังก้าวจากจุดแห่งการเจริญเติบโตเข้าสู่ยุคแห่งความมีวุฒิภาวะสูง ในฐานะชาติอุตสาหกรรมชั้นดี แต่สิ่งที่สังคมญี่ปุ่นต้องการ คือ เปลี่ยนจากความร่ำรวยทางวัตถุเป็นความร่ำรวยทางจิตใจจากความมั่งคั่งด้านปริมาณ เป็นด้านคุณภาพ เปลี่ยนจากการเน้นเรื่องฮาร์ดแวร์เป็นซอฟต์แวร์ และเปลี่ยนจากสังคมเอกนิยม เป็นสังคมพหุนิยม และด้วยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ญี่ปุ่นต้องการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในเชิงสร้างสรรค์ สร้างนักวิทยาศาสตร์ที่มีปัญญาเป็นเลิศ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความเป็นตัวของตัวเอง ตลอดจนความต้องการในการปรับเปลี่ยนท่าทีญี่ปุ่นในการติดต่อกับนานาชาติ และการรับผิดชอบต่อสังคมนานาชาติและให้คนญี่ปุ่นรู้จักเลือกและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสาร เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังเป็นเหตุผลอันเนื่องมาจากตัวระบบการศึกษาเอง เช่น ความไม่ยืดหยุ่นของระบบโรงเรียน ทำให้เกิดการแข่งขันอย่างรุนแรงในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย นอกจากนี้การสอนที่มีรูปแบบตายตัว การเน้นการท่องจำ ทำให้สกัดกั้นการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียน

สาระสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น

การปฏิรูปการศึกษาของญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล และได้เน้นการปฏิรูปการศึกษาในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

การปฏิรูปการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เหตุผลที่ญี่ปุ่นเห็นความจำเป็นในการก้าวสู่ระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยเหตุผลว่า

1. การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนได้ขยายตัวมาก และก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ให้ความสำคัญกับสถาบันการศึกษามาก ผู้เรียนเกิดความเครียดจึงต้องการสร้างเจตคติใหม่แก่สังคมว่า การศึกษาที่แท้จริงสำหรับทุกคน และสามารถเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา

2. การมีระดับมาตรฐานการครองชีพที่ดียิ่ง คือ มีรายได้สูงขึ้น พร้อมกับการที่คนญี่ปุ่นมีอายุยืนยาวมากขึ้น ทำให้คนญี่ปุ่นสนใจจะเรียนรู้ตามความถนัด และสนใจที่จะเพิ่มคุณภาพชีวิต

3. ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ได้ก่อให้เกิดความต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และเทคนิคใหม่มากขึ้นและ

4. ความเติบโตของสังคมเมืองและบทบาทของครอบครัวที่เปลี่ยนไป จึงจำเป็นต้องกำหนดบทบาทให้บ้าน โรงเรียน และชุมชน ร่วมมืออย่างใกล้ชิดและสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ และให้การศึกษาตลอดชีวิตแก่เด็ก

สาระของการปฏิรูปการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ

- แก้ไขผลกระทบจากการให้ความสำคัญกับพื้นฐานการศึกษาในโรงเรียนมากเกินไป

- ส่งเสริมบทบาทและความร่วมมือของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ด้วยการฟื้นฟูบทบาทของครอบครัว โดยส่งเสริมการเรียนรู้ของพ่อแม่เรื่องการบริหารครอบครัว การดูแลเด็กและพัฒนาบทบาทด้านการศึกษาตลอดชีวิตของสถานศึกษา โดยปรับกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล การเทียบโอนหน่วยกิต การให้ประชาชนในชุมชนเข้ามาใช้อาคารสถานที่ของสถานศึกษา นอกจากนี้ยังส่งเสริมบทบาททางการศึกษาของสังคม โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสเรียนรู้ตามความสนใจด้วยการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ การใช้สื่อสมัยใหม่ต่างๆ และโดยการส่งเสริมให้มีการพัฒนาทักษะทางอาชีพตลอดชีวิตด้วยการจัดกิจกรรมฝึกอบรมด้านอาชีพประเภทต่างๆ ให้โอกาสพนักงานได้รับการพัฒนาทักษะการอาชีพ

- ส่งเสริมกิจกรรมกีฬาตลอดชีวิตด้วยการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาโปรแกรมกีฬาตลอดชีวิต และศึกษามาตรการทางการเงิน เพื่อสร้างรูปแบบมาตรฐาน อุปกรณ์ และอาคารสถานที่ด้านกีฬาของรัฐ

- พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตขึ้น ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษาชุมชน และภาคอุตสาหกรรม และพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาสภาพแวดล้อมที่จะให้ประชาชนมีกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยความสนใจ

การปฏิรูปอุดมศึกษาและการวิจัยทางวิทยาศาสตร์

เหตุผลสำคัญที่ต้องปฏิรูปอุดมศึกษาและการวิจัย คือ

1. ความก้าวหน้าในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ของนานาประเทศ
2. ความต้องการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
3. ปริมาณที่เพิ่มขึ้นและความหลากหลายยิ่งขึ้นของนักศึกษา
4. ความต้องการของประชาชนที่จะได้รับการศึกษาตลอดชีวิต การปฏิรูปอุดมศึกษานั้น

เน้นสาระสำคัญใน 4 ด้าน คือ

การปฏิรูปการอุดมศึกษาโดย

1. ให้มหาวิทยาลัยต่างๆ เลิกจัดทำหลักสูตรแบบเก่า ซึ่งจำแนกเป็นหมวดวาทการศึกษาทั่วไปกับหมวดวิชาเฉพาะสาขา แล้วใช้ระบบหน่วยกิตรวมในการตัดสินใจจบการศึกษาแทนการตัดสินใจด้วยหน่วยกิตของสองหมวดวิชา ตลอดจนแก้ไขเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการจัดตั้งมหาวิทยาลัย การปรับปรุงเนื้อหาวิชาและวิธีสอนต่าง ๆ การพัฒนาบุคลากรสายผู้สอนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

2. ยืดหยุ่นกฎเกณฑ์ในการคิดหน่วยกิตและกำหนดเวลาเรียน

3. จัดโปรแกรมการเรียนภาคค่ำควบคู่กับภาคปกติ

4. ยกระดับผู้จบสถาบันที่ไม่ใช่มหาวิทยาลัยถึงระดับปริญญา และ

5. การลงทะเบียนระบบพิเศษ เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาที่กำลังทำงานลงทะเบียนเรียน โดยเทียบประสบการณ์การทำงานกับหน่วยกิตบางรายวิชาในระดับปริญญาตรีได้

การปฏิรูปบัณฑิตศึกษาและการวิจัย ด้วยการปรับระบบบัณฑิตศึกษาให้ยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อให้บัณฑิตวิทยาลัยแต่ละแห่งสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการระดับสูง ตลอดจนสามารถจัดการศึกษาต่อเนื่องให้กับบุคลากรในรายวิชาต่างๆ ให้ก้าวหน้ากับการเปลี่ยนแปลงของวิชาชีพ การปฏิรูปที่สำคัญที่ควรสังเกตคือ การจัดทำเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัยแบบอิสระ และการอนุมัติการเทียบสิทธิสมัครสอบเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษาคือ อนุมัติให้บุคคลที่ยังไม่ได้จบปริญญาตรี แต่มีเวลาศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป และมีผลการเรียนยอดเยี่ยม มีสิทธิที่จะสมัครสอบเข้าเรียนต่อหลังบัณฑิตศึกษาได้ และทำนองเดียวกัน ผู้กำลังเรียนปริญญาโทและมีผลการวิจัยดีเด่น ก็อาจสมัครเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาเอกได้โดยไม่ต้องรอให้จบปริญญาโทเสียก่อน

การปฏิรูปสถาบันอุดมศึกษาหลักสูตรระยะสั้นด้วยการกำหนดบทบาทใหม่และปฏิรูปวิทยาลัยประเภท Junior College เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพทางด้านความเปลี่ยนแปลงของสังคม ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ปฏิรูปวิทยาลัยเทคโนโลยีเพื่อขยายสาขาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และให้เปิดสอนหลักสูตรระดับสูงกว่าอนุปริญญาด้วย ปฏิรูปวิทยาลัยฝึกอบรมวิชาชีพพิเศษ โดยการยกเลิกข้อกำหนดที่ว่า ต้องให้มีชั่วโมงเรียนสำหรับวิชาเฉพาะมากกว่าร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมดเพื่อปรับหลักสูตรพัฒนาคนเป็นผู้มีบุคลิกภาพสมบูรณ์และปรับปรุงกลไกการประเมินผลและการบริหารจัดการอื่นๆ

การปฏิรูปมหาวิทยาลัยสู่ระบบเปิด โดยมีระบบกำกับและประเมินตนเองเพื่อประกันคุณภาพการศึกษาและการวิจัยของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่ยอมรับของสังคมนานาประเทศและสามารถพัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยในระบบเปิดได้อย่างสมบูรณ์ รวมทั้งให้มีการจัดตั้งสถาบันแห่งชาติเพื่อรับรองปริญญาขึ้น ให้มีบทบาทรับรองปริญญาตรีของผู้จบหลักสูตรการศึกษาสูงของวิทยาลัยทั่วไป หรือวิทยาลัยเทคโนโลยี และรับรองปริญญาตรี หรือปริญญาโทของผู้จบหลักสูตรของสถาบันประเภทต่างๆ ที่สอนในระดับสูงกว่าปริญญาตรีและเทียบเท่าปริญญาโทหรือเทียบเท่าปริญญาเอก

การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่

1. ปัญหาของการศึกษาในระบบโรงเรียนที่สร้างความเครียดแก่ผู้เรียน การเน้นเฉพาะเนื้อหาทางวิชาการมากเกินไป

2. ปัญหาการกวาดวิชาอันเนื่องมาจากค่านิยมด้านการเรียนต่อในสถาบันที่มีชื่อเสียง

3. ปัญหาการวัดผลการเรียน ซึ่งวัดผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการอย่างเดียวทำให้ละเลยการพัฒนาทางด้านสังคม อารมณ์ และร่างกายไปพร้อมๆ กัน

4. ปัญหาการรังแกเพื่อนและการปฏิเสธโรงเรียน ทำให้มีนักเรียนออกจากโรงเรียนกลางคันสูง นักเรียนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆ และ

5. ปัญหาการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมของการดำรงชีวิต สิ่งที่ขาดหายไปในสังคมคือความมีมิตรไมตรีและเอื้อเฟื้อ เกิดการแก่งแย่งเพื่อเอาชนะกัน

การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสาระสำคัญ เช่น

- การปรับปรุงหลักสูตรด้วยการปรับปรุงวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหาวิชา โดยเพิ่มวิชาเลือกเพิ่มขึ้น เน้นการส่งเสริมจริยศึกษา การส่งเสริมวิธีสอนแบบใหม่ และปรับปรุงสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

- การจัดการเรียนการสอนสัปดาห์ละ 5 วัน ซึ่งเดิมโรงเรียนประถมและมัธยมของญี่ปุ่นจัดการเรียนการสอนเต็มวันในวันจันทร์ถึงวันศุกร์และครึ่งวันในวันเสาร์ โดยช่วงบ่ายของวันเสาร์อาจให้มีการจัดทำกิจกรรมพิเศษต่างๆ ต่ไปอีก เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสใช้เวลาว่างร่วมกันกับครอบครัว เพื่อนบ้าน และชุมชนเพิ่มขึ้น และส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิตมากขึ้น

- การปฏิรูปมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้ใช้หลักสูตรใหม่ที่สนองความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ดีกว่าเดิม

- การปรับปรุงการแนะแนว ที่เน้นกระบวนการทุกด้าน แทนการใช้ผลการสอบวัดความรู้ที่จัดทำโดยภาคธุรกิจ เป็นเครื่องชี้วัดในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลือกอาชีพหรือศึกษาต่อ

- การปรับปรุงจริยศึกษาในโรงเรียนโดยให้จริยศึกษาเป็นมิติหนึ่งของหลักสูตรที่ทุกโรงเรียนจะต้องจัดให้แก่ผู้เรียน

- การปรับปรุงตำราเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้มีโอกาสตัดสินใจเลือกตำราเรียนมากขึ้นคือที่จัดทำโดยภาคเอกชน แทนการใช้ตำราเรียนที่กระทรวงจัดทำขึ้นเท่านั้น แต่มีระบบอนุมัติตำราเรียนเพื่อให้ความมั่นใจในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์จากภาคเอกชน และให้มั่นใจว่าตำราเรียนนั้นเหมาะสมที่จะใช้สอนในโรงเรียนได้จริง

- การส่งเสริมสุขศึกษาและพลศึกษา เพื่อการพัฒนาทางจิตใจและร่างกายของผู้เยาว์

- การพัฒนาคุณภาพครู โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ครูมีคุณภาพ เช่น มาตรฐานการออกประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ระบบการสรรหาครู ระบบเงินเดือนและสวัสดิการ การฝึกอบรมครูอย่างต่อเนื่อง

- การส่งเสริมการจัดอนุบาลศึกษา ด้วยการปรับปรุงเนื้อหาของการศึกษาและการลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง ด้วยระบบเงินอุดหนุน
- การส่งเสริมการศึกษาสำหรับเด็กพิการ เพื่อส่งเสริมการศึกษาสำหรับเด็กพิการมากขึ้น โดยเน้นการพัฒนาอาคารสถานที่ ครูผู้สอน และวิธีการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล
- การส่งเสริมการศึกษาเพื่อสิทธิมนุษยชน โดยกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อให้มั่นใจว่า การศึกษาของญี่ปุ่นไม่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน รัฐธรรมนูญและกฎหมายแม่บททางการศึกษา ให้การศึกษาปลอดจากการแทรกแซงทางการเมือง และส่งเสริมการศึกษาที่เน้นความตระหนักในสภาพที่เป็นจริงของแต่ละท้องถิ่น
- การปรับปรุงอาคารสถานที่และอุปกรณ์การเรียนการสอน เพื่อการปรับปรุงเชิงคุณภาพ การศึกษาแทนการมองเฉพาะความเพียงพอด้านปริมาณอย่างเดียว ให้เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนของแต่ละคนได้มีการพัฒนาอย่างเต็มที่ กล่าวคือ มีพื้นที่เพียงพอ มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดี และสามารถให้บริการชุมชนได้ (เจ้อจันท์ จงสถิตอยู่, 2540, หน้า 53-59)

ปฏิรูปเพื่อรับความเป็นสังคมนานาชาติ

ปรับปรุงหลักสูตร โดยเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับความเข้าใจระหว่างประเทศในหลักสูตรทุกระดับชั้น ทั้งที่เป็นรายวิชาและกิจกรรมพิเศษปรับปรุงวิธีสอนภาษาต่างประเทศให้เน้นทักษะการฟังและสนทนามากขึ้นและมีหลักสูตรภาษาต่างประเทศหลากหลายภาษายิ่งขึ้น ส่งเสริมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนและร่วมมือด้านการศึกษาวัฒนธรรมและการกีฬากับต่างประเทศมากขึ้น ร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชีย ขยายเป้าหมายในการรับนักเรียนต่างชาติและมีระบบข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัยสำหรับช่วยเหลือนักศึกษาญี่ปุ่นในต่างประเทศ

ปฏิรูปเทคโนโลยีทางการศึกษา

สนับสนุนการเชื่อมโยงเครือข่ายสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้สอนวิชา “สารสนเทศ” และวิชา “การจัดทำระบบข้อมูล” ในระดับมัธยมศึกษาจัดตั้งสถาบันวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมสารสนเทศระดับบัณฑิตศึกษาใช้การสอนผ่านดาวเทียมและสื่อประเภทมัลติมีเดีย พัฒนาครูและบุคลากรด้านสารสนเทศ คณะกรรมการวิจัยและพัฒนาโปรแกรมซอฟต์แวร์ทางการศึกษาในระดับชาติ เพื่อเสริมระดับจังหวัด พัฒนาโครงสร้างระบบสารสนเทศทางการศึกษาให้มีการเชื่อมโยงระหว่างงานทางการศึกษาทั่วประเทศ โดยเฉพาะในระดับมหาวิทยาลัย

ปฏิรูปการบริหารการศึกษาและงบประมาณ

ปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการจัดตั้งสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาและกฎระเบียบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา รวมทั้งการที่ได้ปรับปรุงหลักสูตรตั้งแต่ระดับอนุบาล จนถึงมัธยมศึกษาตอนปลายให้มีความต่อเนื่องกันมากขึ้น ส่วนด้านระบบบริหารการศึกษานั้น ปกติญี่ปุ่น

มีการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาไปสู่จังหวัดและท้องถิ่นต่างๆ มานานแล้ว แต่ก็ยังต้องปฏิรูป โดยเสริมความเข้มแข็งของคณะกรรมการการศึกษาระดับจังหวัดและเพิ่มงบประมาณให้ รวมทั้งให้การอุดหนุนแก่สถานศึกษาของเอกชนมากขึ้น ประกาศให้กฎหมายว่าด้วยการพัฒนาไกลและมาตรการสำหรับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้โครงสร้างการบริหารการศึกษาคครอบคลุมระบบการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน

นอกจากนี้แล้ว ยังได้มีการปรับปรุงหรือจัดตั้งองค์กรต่างๆ ขึ้นรองรับ เช่น การจัดตั้งทบวงการศึกษาดลอดชีวิตการจัดตั้งสถาบันแห่งชาติเพื่อรับรองปริญญาการจัดตั้งศูนย์ทดสอบเพื่อคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยฯลฯ และที่สำคัญคือ การจัดสรรงบประมาณเพื่อการปฏิรูปการศึกษา

ประเทศนิวซีแลนด์

นิวซีแลนด์ ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศออสเตรเลียในคาบสมุทรแปซิฟิก มีประชากรประมาณ 3.5 ล้านคน ซึ่งจำแนกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มคนพื้นเมืองเดิม เรียกว่า เมารี มีประมาณร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดและชนผิวขาวซึ่งส่วนใหญ่อพยพมาจากยุโรป โดยเฉพาะชาวอังกฤษ ฝรั่งเศสและชาวโพริปเซียน รวมทั้งชาวเอเชียที่เริ่มหลั่งไหลเข้ามาอาศัย ได้รับสิทธิปกครองตนเองจากอังกฤษในปี ค.ศ.1985 หลังจากที่อังกฤษประกาศสิทธิครอบครองนิวซีแลนด์ ในปี ค.ศ.1480 ตามสนธิสัญญาไวทีกิ ที่ทำขึ้นระหว่างหัวหน้าเผ่าเมารีและรัฐบาลอังกฤษ ปัจจุบันนิวซีแลนด์มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและเป็นประเทศหนึ่งในเครือจักรภพอังกฤษ

นิวซีแลนด์ เป็นประเทศหนึ่งที่ประสบผลสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษาเข้าสู่ระบบการกระจายอำนาจทางการศึกษาทั้งประเทศ ทั้งด้านโครงสร้างการบริหาร หลักสูตร การเรียนการสอน การประเมินผลการเรียน การพัฒนาบุคลากร งบประมาณ รวมทั้งการให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและการกำหนดแนวทางในการบริหารการศึกษาท้องถิ่นอย่างจริงจัง องค์การทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนมีความคิดร่วมกันการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ บนพื้นฐานปรัชญา “การศึกษาเพื่อชีวิต” (Education of Education) ด้วยหลักการทางด้านกระจายอำนาจทางการศึกษา (Decentralization of Education) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน(Charity of Community) และหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) การปฏิรูปการศึกษา เพื่อปรับปรุงการบริหารให้มีความคล่องตัว ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และเป็นไปตามท้องถิ่นและชุมชนเพื่อเตรียมรองรับการนำประเทศ สู่อสังคมนิยม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงกำหนดเป้าหมายและมาตรการในการปฏิรูปการศึกษา (อุทัย บุญประเสริฐ, 2543, หน้า 68)

ความจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษา

การจัดการศึกษาของนิวซีแลนด์ก่อนปี ค.ศ.1989 ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาแบบรวมศูนย์อำนาจอยู่ส่วนกลาง มีระดับของการบริหารหลายขั้นตอน มีหลายองค์กรรับภาระจัดการศึกษา และอำนาจการตัดสินใจทั้งนโยบาย แผนงาน งบประมาณ และบุคลากรอยู่ส่วนกลาง สถานศึกษาซึ่งเป็นผู้จัดการศึกษา ขาดอำนาจในการตัดสินใจ ทำให้การปฏิบัติงานต่างๆ ล่าช้ามาก อีกทั้งการจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศได้เผชิญปัญหาภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง และมีได้เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น และสถานศึกษาอย่างแท้จริง ครูเกิดความสับสนในบทบาท และเกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างโรงเรียนผู้ปกครอง และชุมชน ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าว องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนมีความคิดเห็นร่วมกันในการปฏิรูประบบการศึกษาทั้งระบบในปี ค.ศ.1988 บนพื้นฐานปรัชญา “การศึกษาเพื่อชีวิต”

สาระสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาของนิวซีแลนด์อยู่บนพื้นฐานของปรัชญา “การศึกษาเพื่อชีวิต” ด้วยหลักการสำคัญ คือ การกระจายอำนาจทางการศึกษา หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล

วัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษาที่กำหนดไว้ คือ เพื่อปรับปรุงการบริหารการศึกษาให้มีความคล่องตัว ให้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นและชุมชนเพื่อเตรียมการรองรับการนำประเทศสู่สังคมโลก ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่วนมาตรการและเป้าหมายของการปฏิรูปได้แก่ ลดบทบาทส่วนกลางทั้งด้านงบประมาณ การบริหารและตัดทอนหน่วยงานระดับเขต เมืองออกไปให้มีการรองรับมาตรฐานและตรวจสอบคุณภาพทางการศึกษา ให้หน่วยงานทางการศึกษามีอิสระในการจัดการศึกษา เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มากขึ้น ทั้งในเรื่องการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ การบริหารงานบุคคล งบประมาณ หลักสูตรและการเรียนการสอน และดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 15 เดือน

เพื่อการปฏิรูปการศึกษารัฐสภาได้ออกกฎหมายการศึกษาและปรับปรุงอีกครั้ง ในปี ค.ศ. 1990 นั้น เพื่อการบริหารการศึกษาของชาติ

ในการกำหนดนโยบายการศึกษาของชาติรัฐบาลได้ใช้แนวทางของชาติว่าด้วยการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติในกฎหมายแนวทางนี้เป็นเสมือนเป็นแผนแม่บทในการจัดการศึกษาของทุกหน่วยงานและเป็นแนวทางในการสนับสนุนของรัฐที่มีต่อหน่วยงานทางการศึกษาดังนี้

1. นักเรียนทุกคนได้รับการศึกษาให้ได้มาตรฐานสูงสุดและให้เกิดสัมฤทธิ์ผลด้านการเรียนสูงสุด ตระหนักในศักยภาพสูงสุดของตน พัฒนาค่านิยมที่ดีเพื่อเป็นพลเมืองที่ดี
 2. ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษาโดยจัดอุปสรรคทั้งหลายเพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด
 3. พัฒนาความรู้ ความเข้าใจและทักษะ ที่สามารถแข่งขันในโลกสมัยใหม่ได้
 4. เด็กทุกคนได้รับการดูแลอย่างดี มีพื้นฐานที่ดี เพื่อสัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้ในอนาคต ด้วยโปรแกรมสนับสนุนต่างๆ รวมทั้งการสนับสนุนจากผู้ปกครอง พ่อแม่ ด้วย
 5. ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวางและเป็นที่น่าพอใจในระดับสูงครอบคลุมด้านการเรียนรู้ ด้านการอ่านออกเขียนได้ การคิดคำนวณ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 6. ความเป็นเลิศทางวิชาการที่เยาวชนพึงได้รับ ต้องมีวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน มีโปรแกรมการศึกษาที่สนองความต้องการของเด็ก
 7. สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษต้องได้รับการสนับสนุนและดูแลอย่างเหมาะสมเพื่อผลสำเร็จในการเรียนรู้เช่นกัน
 8. ต้องมีแหล่งวิชาการและการเตรียมการที่ดี เพื่อเอื้อให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเป็นพลเมืองดีของชาติและเป็นพลโลกที่ดี
 9. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการศึกษาของชาวเมารี
 10. มีความนับถือชาติ เผ่าพันธุ์และวัฒนธรรมของชาวนิวซีแลนด์ยอมรับเอกลักษณ์ของชาวเมารี และบทบาทของชาวนิวซีแลนด์แถบฝั่งแปซิฟิกและในฐานะสมาชิกชุมชนนานาชาติ
- การปฏิรูปการศึกษาของนิวซีแลนด์ได้ให้ความสำคัญยิ่งต่อการปฏิรูปการบริหารจัดการ โดยกระทรวงศึกษาธิการจัดโครงสร้างการบริหารออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับของกระทรวง และระดับของสถานศึกษา

ระดับกระทรวง รับผิดชอบหน้าที่หลัก 3 ประการ คือ 1) ให้คำปรึกษาด้านนโยบายแก่รัฐบาล เกี่ยวกับการศึกษาของเด็กก่อนวัยเรียน การศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาหลังภาคบังคับ 2) รับผิดชอบการนำนโยบายของรัฐไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลและคุณภาพ 3) ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาที่ได้รับให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ระดับสถานศึกษา สถานศึกษาทุกระดับตั้งแต่ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนจนกระทั่งระดับมัธยมศึกษา มีความเป็นอิสระในการจัดการศึกษาของตนเองภายใต้การบริหารงานของคณะกรรมการบริหารโรงเรียน (Board of Trustees) ทั้งในเรื่องของบุคลากรงบประมาณเพื่อการศึกษา

หลักสูตรและการจัดการต่างๆ ยกเว้นการกำหนดอัตราเงินเดือน ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้กำหนดสำหรับผู้บริหารการศึกษาได้รับการสรรหาและแต่งตั้งจากคณะกรรมการโรงเรียน

คณะกรรมการบริหารโรงเรียน เป็นคณะกรรมการที่ได้รับการสรรหาและแต่งตั้งจากชุมชน ผู้ปกครอง อาจารย์ใหญ่ ครูและนักเรียน องค์ประกอบของคณะกรรมการคือ ผู้แทนชุมชน 3-7 คน แล้วแต่ขนาดของโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ (ผู้บริหารโรงเรียน 1 คน ผู้แทนครู 1 คน นักเรียน 1 คน) เฉพาะระดับมัธยมศึกษา

ในนิวซีแลนด์มีการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน (School Charter) ซึ่งเปรียบเทียบกับแผนแม่บทในการจัดการศึกษาของโรงเรียนรัฐได้กำหนดให้โรงเรียนทุกโรงเรียนมีธรรมนูญโรงเรียนที่กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษา คณะกรรมการบริหารโรงเรียนจะเป็นผู้ดำเนินการร่างธรรมนูญโรงเรียนสำหรับผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียน แล้วส่งให้กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติ และกระทรวงจะสนับสนุนงบประมาณเป็นก้อนให้คณะกรรมการบริหารในโรงเรียนไปบริหารร่วมกับโรงเรียนต่อไป

การปฏิรูปการจัดการศึกษา

การบริหารจัดการศึกษาที่ทันสมัยรัฐบาลได้ปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1989 โดยมีแนวคิดบนพื้นฐานปรัชญา “การศึกษาเพื่อชีวิต” ใช้หลักการ

1. การกระจายอำนาจทางการศึกษาให้สถานศึกษามีอิสระในการจัดการศึกษา
2. การส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการการศึกษามาก

ขึ้น

3. การตรวจสอบและถ่วงดุลโดยหน่วยงานอิสระที่ทำหน้าที่รับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของนักเรียน และหน่วยงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ด้านการบริหาร

การบริหารลดบทบาทส่วนกลาง ทั้งด้านงบประมาณการบริหารและตัดทอนหน่วยงานระดับเขตเมืองออกไปคือ มีแต่ระดับกระทรวงกับระดับสถานศึกษา กระทรวงกำหนดนโยบายจัดสรรงบประมาณสนับสนุน ส่งเสริมและประสานงานให้สถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพตามแนวทางของชาติว่าด้วยการจัดการศึกษาและตามธรรมนูญของโรงเรียน

สถานศึกษาแต่ละแห่ง ตั้งแต่ประถมถึงมหาวิทยาลัยมีความเป็นอิสระในการจัดการศึกษาของตนเอง มีคณะกรรมการบริหารโรงเรียนเป็นองค์กรบริหารโดยมีอาจารย์ใหญ่เป็นผู้บริหารสถาบัน คณะกรรมการนี้ได้รับการสรรหาและแต่งตั้งจากชุมชนผู้ปกครอง อาจารย์ใหญ่ ครู และนักเรียน มัธยมศึกษาและคณะกรรมการเป็นผู้สรรหาและแต่งตั้งอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนให้ เป็นไปตามเป้าหมาย ปรัชญา ความคาดหวังของโรงเรียนผู้ปกครองและชุมชน

หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลการจัดการศึกษา นอกจากจะยึดกรอบหลักสูตรแห่งชาติเป็นแนวแล้วยังสามารถกำหนดหลักสูตรตามความต้องการของชุมชนได้ หลักการคือ เยาวชนควรได้เรียนรู้ในสาขาความรู้พื้นฐานทักษะที่จำเป็นในชีวิต ทักษะคิดและค่านิยมที่ดีและมีการประเมินผลหลักสูตร โดยสำนักงานรับรองคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของนิวซีแลนด์ สังกัดกระทรวงศึกษาเป็นผู้จัดสอบและออกประกาศนียบัตรให้กับนักเรียนเฉพาะชั้น 5 และชั้น 7 ทั่วประเทศ

มีสำนักงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษาที่เป็นอิสระไม่ได้ขึ้นกับกระทรวงศึกษาทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่างๆ เป็นการตรวจสอบและถ่วงดุลการทำงานของกระทรวงและสถานศึกษาอีกชั้นหนึ่ง นอกเหนือจากการประเมินผลภายใน เช่น กระทรวงศึกษาดูตามการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหาร โรงเรียน คณะกรรมการบริหารโรงเรียนติดตามการดำเนินงานของครูใหญ่และผู้บริหาร ผู้บริหาร โรงเรียนติดตามการทำงานของครู

การจัดการเรียนการสอนของนิวซีแลนด์ยึดปรัชญา “เด็กเป็นศูนย์กลาง” และยึดแนวทางการศึกษาการเรียนรู้จากการปฏิบัติโดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เด็กเป็นผู้กระทำหรือปฏิบัติกิจกรรมมากที่สุด วิธีการสอนส่วนใหญ่ใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหา ครูมีอิสระในการเลือกหนังสือเรียนของเด็กเองให้สอดคล้องกับนโยบายหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน

ครูและผู้สอน

ครูที่สอนในระดับประถมขึ้นไปต้องจบปริญญาตรีและผ่านการจดทะเบียนครูจากคณะกรรมการทะเบียนครู หากยังไม่ผ่านต้องทดลองงานสอนในสถานศึกษา 2 ปี และสถานศึกษาจะเป็นผู้พิจารณาเสนอรายชื่อไปทางกระทรวงศึกษาเพื่อให้คณะกรรมการทะเบียนครูพิจารณา สถานศึกษาเป็นผู้สรรหาครูโดยการคัดเลือกและทำสัญญาจ้างเป็นแบบปีต่อปีหรือ 3 ปี หรือประจำแล้วแต่ความต้องการของสถานศึกษา

การจัดสรรงบประมาณ

รัฐจะจัดสรรเงินอุดหนุนเป็นก้อนให้แก่สถานศึกษาโดยตรง (ยกเว้นเงินเดือนครูและบุคลากร) โดยพิจารณาจาก

1. จำนวนรายหัวของนักเรียน โดยโรงเรียนที่อยู่ในระดับยากจนหรือเป็นโรงเรียนที่มีชาวเมารี ชาวพื้นเมืองของนิวซีแลนด์จะได้เพิ่มพิเศษ
 2. ตามที่คณะกรรมการบริหาร โรงเรียนจัดหาแผนงานหรือโครงการและเสนอขอมา
- การประเมินผลการเรียน

กระจายอำนาจให้ครูเป็นผู้ประเมินนักเรียน โดยใช้การทดสอบ การสังเกตพฤติกรรม การบันทึกผลการเรียน การใช้แฟ้มงานนักเรียน การร่วมกิจกรรมของนักเรียน โดยมีการสอบไล่เป็นเกณฑ์ตัดสิน(ยกเว้นนักเรียนที่จะจบชั้น 5 ระดับมัธยมปลาย และชั้น 7) สำหรับผู้จะเข้ามหาวิทยาลัย จึงจะมีการสอบโดยใช้ข้อสอบกลางของประเทศ สำหรับผู้ที่ไม่ผ่านการประเมินจะมีการเรียนการสอนซ่อมเสริมพิเศษให้

การส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักพิจารณาเป้าหมายการเรียนและประเมินตนเอง โดยในการเรียนการสอนแต่ละวิชานักเรียนจะมีเป้าหมายของการเรียนที่ได้จัดทำร่วมกับครูผู้สอนว่าในแต่ละรายวิชา นักเรียนจะได้เรียนรู้อะไรและมีการสร้างแบบในการประเมินตนเองร่วมกับครู ถึงเป้าหมายการเรียน ซึ่งนักเรียนจะตรวจสอบระหว่างเรียนจนครบกำหนดเวลา เพื่อจะได้รู้ว่าคุณได้ความรู้ตามที่กำหนดเป้าหมายหรือไม่และนำผลการประเมินนี้ไปตรวจสอบกับประเมินของครูหากนักเรียนยังขาดเป้าหมายใดก็จะมีการสอนเพิ่มเติมให้

แนวคิดให้นักเรียนรู้จักการประเมินตนเองทดสอบตนเองเป็นแนวคิดที่หลายประเทศพยายามปฏิรูปกันอยู่ เพราะจะเป็นการฝึกให้นักเรียนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องมีความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้นเติบโตมีวุฒิภาวะมากขึ้นและจะได้มีความสุขความพอใจกับการเรียนไม่ต้องเครียดวิตกเรื่องการประเมินแบบสอบไล่มากเหมือนในระบบวัดผลมากกว่า

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

นิวซีแลนด์ถือว่าผู้ปกครองคือครูคนแรกและพยายามให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามาก มีการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้ามาเป็นคณะกรรมการโรงเรียนและให้ผู้ปกครองติดตามประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนและการเรียนการสอนของครู ในการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปยังคณะกรรมการบริหาร โรงเรียนและสถานศึกษารัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบการดำเนินงาน ทั้งในด้านคุณภาพการบริหารการเรียนการสอนจึงได้จัดให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบและถ่วงดุล 2 หน่วยงาน คือ สำนักงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษาและสำนักงานรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

1. สำนักงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (Education Review Office: ERO) มีหน้าที่ติดตามผลการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหาร โรงเรียนและรายงานผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้งรัฐและเอกชน

2. สำนักงานรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา (The New Zealand Qualification Authority: NZQA) ซึ่งจะทำหน้าที่ดูแลโรงเรียน จัดตั้งและตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพและคุณวุฒิการศึกษาเพื่อให้หลักประกันว่าคุณวุฒิการศึกษาของนิวซีแลนด์เป็นที่ยอมรับในต่างประเทศ

นอกเหนือจากการปฏิรูประบบบริหารแล้ว ยังมีการปฏิรูปเกี่ยวกับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนในด้านหลักสูตรมีการกำหนดกรอบหลักสูตรแห่งชาติของประเทศให้สถานศึกษายึดเป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งโรงเรียนและครูสามารถจัดโปรแกรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในการวางกรอบหลักสูตรนั้นเป็นการกำหนดขึ้นจากการหารืออย่างกว้างขวางระหว่างผู้ปกครอง ครู นักธุรกิจและชุมชนควบคู่ไปกับการวิจัยและประสบการณ์ทางการศึกษา(เจ็จันท์ จงสถิตอยู่, 2540, หน้า 59-64)

ในการจัดการเรียนการสอนเน้นการเรียนการสอนที่เด็กเป็นศูนย์กลางและเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถคิดได้ ปฏิบัติได้ และสามารถแก้ปัญหาได้ มีข้อน่าสังเกตว่าการเรียนการสอนของครูและนักเรียนเริ่มจากการที่ครูและนักเรียนกำหนดเป้าหมายการเรียนการสอนร่วมกันในแต่ละวิชา การจัดการสอนจะเป็นไปตามความต้องการของเด็ก

นอกจากนี้ในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาได้มีการออกกฎหมายการศึกษา รวมทั้งได้มีการปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวในปี ค.ศ.1990 และการจัดทำธรรมนูญโรงเรียนสำหรับเป็นแผนแม่บทการจัดการศึกษาของโรงเรียนและมีการจัดตั้งองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบคุณภาพเพื่อการตรวจสอบและการถ่วงดุลคือ ในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาได้มีบริการให้ความช่วยเหลือโรงเรียนโดยจัดตั้งคณะทำงานเพื่อทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนที่ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารและการจัดการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มบุคคลที่เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรหรือวิชาชีพครู (พิณสุดา สิริธรรังศรี, 2540, หน้า 80)